

Opzij

radikaal
feministisch
maandblad
november 1972
f. 2.95

waar
zijn
de
vrouwelijke
genieën

het
wettelijk
gebruik
van
elkaars
lichaam

een
pen
gedoopt
in
penisnijd

over opzij

Radikaal feministisch maandblad

Realisatie:

Hedy d'Ancona
Wim Hora Adema
Ad Werner

Uitgever:

Van Gorcum, Assen/Amsterdam

Redactie en Administratie:

Weerdestein 58, Amsterdam-Buitenveldert
Telefoon: 020-420097 - Postgiro: 802255

Abonnementsprijs: f 26,- per jaargang

Losse nummers: f 2,95

Medewerking hebben toegezegd:

dr. C. W. Aakster
Hans van den Bergh
Konrad Boehmer
Wina Born

Mies Bouhuys

Fenna van den Burg
Andreas Burnier
Hanneke van Buuren
Gé Enters-Geertsema
Ineke Fabery de Jonge
Johanna Fortuin
Harriet Freezer
Annemieke Gerritsma
Hella S. Haasse
Marjolein Heijermans
Aukje Holtrop
Diet Huber
Gerda Koen
Lex Komen
Constant Kool
Rudy Kousbroek
Marga Minco
J. C. Oosters-Londo
Tessel Pollmann
Ethel Portnoy
Annie Romein-Verschoor
Renate Rubinstein
Henja Schneider
mr. E. Schwager
Marv Zeldenrust-Noordanus

over opzij

dat ervan uitgaat dat vrouwen zijn achtergehouden en achtergebleven en dat zélf nog maar nauwelijks in de gaten hebben —
dat daarom een inspiratiebron wil zijn voor dat bewustwordingsproces en een ruggesteun als daarbij onzekerheden worden opgeroepen — dat feiten wil verschaffen aan de aarzelaars, een lachspiegel wil voorhouden aan de behoudenden —
dat nu al een ontmoetingsplek is voor allen die vanuit hun kennis, hun ervaring, hun overtuiging of hun woede over de seksrol-problematiek kunnen schrijven —
dat zich radikaal-feministisch noemt omdat het meent dat de scheidslijn tussen de seksen fundamenteeler is en dieper verankerd ligt dan alle andere scheidslijnen tussen mensen en dat ervan overtuigd is dat veranderingen in die situatie alleen mogelijk zijn via een nieuwe — radikaal-feministische politiek en -strategie —
dat weet dat zo'n ingrijpende verandering van onze samenleving niet geschiedt door het bedrukken van papier maar door gesprek en actie aan de basis —
dat van start gaat omdat we geloven dat vrijheid en gelijkheid van vrouwen én van mannen het leven aardiger, boeiender en wellicht ook gelukkiger zal maken —

Hedy d'Ancona — Wim Hora Adema — Ad Werner.

Waar zijn de vrouwelijke genieën

Joke Kool-Smit

Wanneer ergens gediscussieerd wordt over de emancipatie van de vrouw komt op een gegeven moment de strijdsvraag 'natuur' of 'cultuur', 'aangeboren' of 'aangeleerd' te voorschijn. Dat kan via de voetballende jongetjes en de met poppen spelende meisjes; het kan ook via de opmerking: als man en vrouw dan in wezen niet verschillen, hoe komt het dan dat er zo weinig vrouwelijke componisten, topschakers, nobelprijswinnaars, kortom genieën bestaan? Na enig heen en weer praten belandt men dan meestal bij één van de twee volgende conclusies. Ofwel: vrouwen mogen alle inrichtingen van onderwijs bezoeken, dus zijn ze te beroerd om zich in te spannen (kantoormeisjes blijven immers bij ieder wissel thuis), ofwel: een vrouw heeft weliswaar hersens,

maar superieure hersens heeft ze nooit. Gebrek aan karakter of gebrek aan verstand, — de natuur heeft het voor de zoveelste maal gewonnen.

Om de discussie terug te krijgen in het vlak van de cultuur is het nodig een sociologisch begrip van stal te halen, het begrip minderheidsgroep. Wie duidelijk wil maken wat daar allemaal aan vast zit heeft vele bladzijden nodig; het op bladzijde 5 afgedrukte schematische overzicht, waarin vrouwen op een aantal punten met negers worden vergeleken, geeft een aanzet. Maar voor de discussie rond de genieën is het, geloof ik, voldoende te stellen dat leden van een minderheidsgroep mensen zijn die in hun jeugd aan een indoctrinatie-proces worden onderworpen, waardoor alleen die kanten van hun persoonlijkheid kunnen uitgroeien die door de cultuur als tweederangs worden gezien.

Wanneer ze dan als produkten van dat proces door het leven lopen worden ze veracht en verafschuwd (dat kan zich allemaal afspelen onder de oppervlakte) en in ieder geval niet serieus genomen. Hetzelfde kan ook anders worden gezegd: leden van minderheidsgroepen worden door het toonaangevende deel van de cultuur niet als volwaardig gezien. Aangezien ze dat zelf wel voelen gaan ze zich 'onvolwaardig' gedragen (zie inschema onder 'aanpassingshoudingen'), waardoor het idee 'ze zijn onvolwaardig' wordt versterkt, waardoor het gedrag nog 'onvolwaardiger' wordt, enz. enz. Ik weet niet of die onvolwaardigheid bij alle

minderheidsgroepen verhelderd kan worden met behulp van het begrippenpaar geest-lichaam. Voor wat betreft negers, joden en onszelf geloof ik dat dit begrippenpaar wel verheldering biedt. Joden leden, vrouwen en negers lijdten onder de handicap dat ze niet onbelemmerd toegang hebben tot hun lichaam of tot hun geest, dat ze vooral als lichaam worden gezien of vooral als geest. Met als gevolg dat bepaalde stukken van hun persoonlijkheid meer of minder worden geblokkeerd en de rest meer accent krijgt, – de cultuur dringt leden van minderheidsgroepen een bepaalde specialisatie op. Zo kregen (krijgen?) de joden een geestelijk etiket opgeplakt, de negers en wij een lichamenlijk. En wie voornamelijk uit geest bestaat moet het hebben van het denken, wie voornamelijk bestaat uit een lichaam kan niet denken. Voor het ontstaan van deze minderheids-groepen zijn wel historische verklaringen te vinden, alle drie torsen ze b.v. een bijbelse vervloeking met zich mee¹, die voor de drie groepen niet dezelfde is². Het zou de moeite waard zijn de aard van die vervloeking in verband te brengen met het lot dat deze groepen later hebben ondergaan, en het is interessant te speculeren over de vraag of het magisch gebaar van vroeger kan worden uitgewist door een magisch gebaar van nu. Nog niet zo lang geleden heeft de paus de vloek over de joden herroepen, maar Eva is nog altijd niet ontheven van haar doem. Zelfs niet impliciet, getuige de pauselijke opstelling inzake geboorteregeling.

En zo gaat de cultuur door met het produceren van deze 'onevenwichtige' wezens. Ze zijn functioneel, hun specialisatie biedt de cultuur veel gemak.

De negers en wij zitten met het etiket van de lichamenlijkheid, omdat wij hoorden (horen?) tot de afdeling bezit, en in één adem werden genoemd met het vee: gij zult niet begeren Uw's naasten vrouw, ... noch zijn os, noch zijn ezels. Maar dat lichaam heeft bij de negers en bij ons niet dezelfde functie. Negers hebben het voor het vuile werk, om gewelddadigheid mee te acteren (boksen) en zij mogen het gebruiken voor 'primitieve' vormen van expressie. En wat ze verder ook doen: in deze – onvolwassen – hoedanigheden zijn ze het eerst en het vaakst zichtbaar. De Amerikaanse negers die hun 'manhood' opeisen hebben dus gelijk, – het is de hoogste tijd dat de cultuur ze als volwassen gaat beschouwen. Maar uiteraard zijn er velen die denken hun mannelijkheid te kunnen veroveren op de klassieke manier, – door vrouwen omlaag te drukken.

Bij ons is het anders: wij hebben een lichaam dat er is voor de anderen. Dat valt op verschillende manieren te beschrijven. Voor de sexisten zijn wij een ding rond een holte. Een holte voor de vrucht of voor de penis, een spleet op poten, om het in de taal van 'Candy' uit te drukken. De oudere sexisten zien ons als toekomstige, echte of gemanteerde moeder, de jongere als lustobject. Ik ken mannen die zich gegriefd voelen door de b.h.-loze mode: als ze in de stad lopen krijgen ze minder vaak een kick.

Minder eng geformuleerd: de specialisaties die ons worden opgedrongen zijn die van het mooi zijn en van het zorgen vòór. Ons lichaam zorgt 'vanzelf' voor de vrucht zo-

lang die erin zit. Als de vrucht eruit is blijft het zorgen en dat zorgen strekt zich uit buiten man en kinderen.

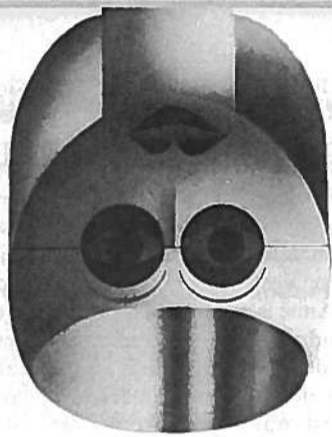
Als een groep nu een bepaalde specialisatie opgedrongen krijgt ligt het voor de hand dat daarin de grootste prestaties worden geleverd. Negers en vrouwen hebben dus ook hun genieën wel, maar dat zijn de genieën van het lichaam. Negers hebben hun topboksers en hun topmusici (primitieve expressie). Wij hebben topmodellen, balletsterren en operazangeressen van topformaat, die de gestyleerde versie geven van het mooie lichaam en de expressiemogelijkheden die het biedt³. Wij hebben verder 'de genieën van het zorgen-voor, moeder-overstes en soortgelijke figuren, wier zorg zich uitstrekte buiten het eigen broedsel en die reeksen verzorgingsinstellingen uit de grond stampten. Voorbeelden zijn Theresa van Avila, Mme de Maintenon en Florence Nightingale.

Maar deze genieën worden door de cultuur niet als zodanig erkend, omdat hun specialisatie niet samenvalt met wat bij die cultuur in hoog aanzien staat. Soms gaat dat anders, soms is het zo dat de specialisatie van een minderheidsgroep op den duur samenvalt met wat binnen de cultuur het meeste prestige biedt. Zo is het b.v. gegaan met de specialisatie van de joden.

Negers en vrouwen hebben de functie van gediensstigen, zij zijn onmisbaar, – dat ze een plaats moesten hebben werd door niemand betwist. Voor joden was nooit ergens plaats, zij waren de eeuwig uitgestotenen. Vandaar de neiging het lichaam te verdonkeremen en slechts te bestaan als geest. De specialisatie die de joden kregen opgedrongen was die van de spiritualiteit en van de intelligentie. Maar binnen de grotere cultuur kon daar pas iets mee toen binnen de joodse gemeenschap en binnen de cultuur als geheel een seculariseringsproces inzette, toen het goddelijk vaderbeeld, althans bij de intellectuele voorhoede, in scherven was gevallen en de rol van vaderlijke autoriteit werd overgenomen door de Grote Man in het Geestelijke: de grote geleerde of kunstenaar. Vanaf dat moment, zo omstreeks het einde van de 18e eeuw viel de joodse specialisatie samen met de idealen van de cultuur en sinds die tijd zijn er heel wat algemeen bekende genieën geweest van joodse origine.

Overigens leverde dit de joden alleen een ambivalent soort prestige op bij de elite, zij werden er niet volwaardig door, kregen, juist door hun specialisatie, het etiket 'cerebraal' opgeplakt en werden als extra gevaarlijk beschouwd omdat ze zo intelligent waren. En de genieën hielpen hun niet hun lichaam terug te krijgen. Dat gebeurde pas toen de staat Israël werd gesticht, toen er een eigen territorium kwam, een eigen plaats om te leven. De sabra's zijn wezens met een lichaam dat vanzelf spreekt, en oudere Israëlgangers plachten te klagen dat ze net zo dom en net zo ongemanierd waren als kinderen elders. Ze hadden, anders gezegd, de minderheidskenmerken afgelegd.

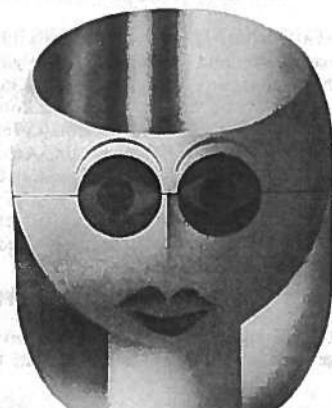
Voor joden was het verwerven van een eigen territorium het middel om van hun minderheidsstatus af te komen; we mochten willen dat er voor vrouwen en negers een even

duidelijke oplossing bestond. Waarmee ik niet gezegd wil hebben dat Israël een probleemloze oplossing is.

Zijn er ooit tijden geweest waarin wij wel als volwaardig werden gezien? Het ligt wel voor de hand dat te denken. Per slot van rekening is het begrijpelijker dat mannen jaloers zouden zijn op ons vanwege ons vermogen kinderen te baren dan dat wij hun het bezit van hun penis zouden misgunnen. Het is eigenlijk heel merkwaardig dat een extra geschenk van moeder natuur tot een handicap is omgevormd. Elizabeth Gould Davis⁴ en Georges Mendel⁵ spreken, in navolging van oudere auteurs, dan ook van een prehistorische periode waarin de vrouw een veel hogere status had, gevolgd door een tijdperk waarin de vrouwelijke invloed werd teruggedrongen. Aardig is dat Mendel daarbij zonder verdere documentatie aanneemt dat met dit terugdringen de stoot werd gegeven tot de beschaving, terwijl Gould Davis aan de hand van allerlei archeologisch materiaal laat zien dat in die 'moedertijd' een beschaving bestond met een peil en een technisch kunnen waarvan het geheim vaak verloren is gegaan. Waar beiden het over eens zijn is dat de vrouw eerst als een machtig wezen werd beschouwd – er waren tal van imposante godinnen – en dat vervolgens vrouwelijke goden werden teruggedrongen en vervangen door mannelijke (oude testament). Gould Davis is van mening dat tijdens dit proces de geschiedenis systematisch werd vervalst: alle vrouwelijke prestaties werden overgeheveld naar mannen. Daarmee kregen wij ons kleine plaatsje in de geschiedenis en begon het proces van ondermijning van ons zelfvertrouwen.

De moeilijkheid is nu volgens Mendel dat dit proces zich in het leven van ieder individu

herhaalt. In het eerste levensstadium is de vrouw de almachtige figuur: babies worden door hun moeder, althans door vrouwen, verzorgd en hoe goed ze het ook doen, de baby zal frustraties ervaren en zijn/haar eigen machteloosheid en de angst en woede daarover op de moederfiguur projecteren, d.w.z. zijn/haar eigen vijandigheid toedichten aan een slechte of gevaarlijke moeder. Daar komen de negatieve moederimago's vandaan – de term is van Mendel – die je ook terugvindt in sprookjes. Daarin wemelt het immers van de boze heksen, terwijl boze tovenaars schaars zijn.

Het zou dus wel eens een listige streek van de cultuur kunnen zijn de verzorging van babies uitsluitend aan ons over te laten: op die manier beginnen wij met een wankele reputatie bij jongens en bij meisjes.

Naarmate kinderen ouder worden wordt de vrouwelijke autoriteit, althans in het onderwijs en in de cultuur, vervangen door de mannelijke. Voor jongens is dat gunstig. Zij kunnen zich daarmee identificeren, want ze zijn van hetzelfde geslacht en de autoriteit komt pas binnen de horizon als het kind minder machteloos is. Voor meisjes worden de drempels naar de volwassenheid toe steeds hoger: steeds meer zijn de prestigefiguren van het mannelijk geslacht. En als ze het desondanks tot hun achttiende hebben volgehouden hun intelligentie te ontwikkelen, d.w.z. te 'groeien' in een steeds meer door mannelijke prestaties beheerste omgeving, begint de tot instituut verheven ontmoediging in de vorm van de premaritale rol: het voorschrift met een man voor de dag te komen en de suggestie dat je niet gelukkig kunt zijn als dat niet gebeurt.

Om een genie, of zelfs maar een talentvol persoon te worden heb je, behalve aanleg, vijf dingen nodig:

- een duidelijk toekomstbeeld
- concentratie
- een hoog aspiratie-niveau
- een positief zelfbeeld
- voorbeelden.

Nu is het voor iemand van achttien die 'iets' (talent, genie) in zich heeft altijd al moeilijk zich te werpen op de ontplooiing van dat iets want niemand weet of het de moeite waard is en pas als de eerste sociale erkenning komt krijgt het 'ik' steun van buiten. En bovendien, het 'ik' moet garanties hebben dat het met dat 'iets' wat zal kunnen doen in het leven. En hier komen we bij het eerste verschil tussen jongens en meisjes. Jongens kunnen er enigszins op rekenen dat ze met hun talent-in-de-knop levenslang iets zullen kunnen doen, dat ze in dat talent zullen groeien, – het hoort immers bij de mannenrol. Bij meisjes is dat niet zo. Zij beginnen de verkenning van eigen talent met in het achterhoofd het idee 'je kunt nooit weten'. Want in de sprookjes had je, behalve heksen, ook een prins en op de prins volgden veel kinderen en een niet nader gespecificeerd gelukkig leven. Voor een meisje met talent ontbreekt dus het duidelijke toekomst-

beeld, zij durft zich niet aan meer te binden dan aan een afgeronde portie, want de prins staat ergens achter de struiken en daar moet ze voortdurend op bedacht zijn.

Daardoor is de mogelijkheid tot concentratie veel geringer. Een jongen met talent kan het zich permitteren de andere sekse een tijdlang uit zijn hoofd te zetten, de beloning komt later wel. Een man die het tot beroemdheid heeft gebracht kan rekenen op een stoet van bewonderaars, waarvan er altijd wel één bereid gevonden kan worden zijn bed te delen en zich anderszins in dienst te stellen van de grote man.

Als wij datzelfde doen prijzen we onszelf uit de huwelijks- en zelfs uit de erotische markt. Een vrouw met talent wordt door mannen bekeken met gemengde gevoelens, behalve ontzag boezemt ze ook angst in, het risico van eenzaamheid is groot. Daar komt nog bij dat wij op moeten schieten, zoals dat heet. Aangezien de cultuur ons erotisch eerder dood verklaart dan mannen durven we niet zo goed te wachten, en als we eenmaal ingebed zijn in het huwelijk wordt iedere prestatie die wij leveren gezien als een aardige vrijetijdsbesteding, niet als iets dat serieus meetelt. En dat is niet bevorderlijk voor de neiging alles op alles te zetten, de 99% transpiratie te leveren die het ene procentje inspiratie te hulp moet komen. Dus is het niet zo verwonderlijk dat Terman en Oden⁶, die een groep begaafde kinderen tot ver in de volwassenheid volgden constateerden dat de intelligentie van de vrouwen uit de groep er gemiddeld op achteruit ging, terwijl die van mannen gelijk bleef of zelfs toenam. Als talent niet wordt gebruikt, sterft het af.

Een factor die samenhangt met de vorige is die van het aspiratieniveau. Ook hier speelt de premaritale rol ons weer parten. Wil iemand iets doen met een talent dan moet hij/zij eisen stellen aan zichzelf, dan moet hij/zij hoog durven mikken. Jongens weten daarbij dat ze het moeten hebben van zichzelf, bij meisjes wordt de eerbijding vaak in andere banen geleid. Zo vindt men soms bij onderzoek onder Amerikaanse studenten met een verder identieke vragenlijst in een bijvraag een opsplitsing naar sekse. Aan jongens wordt dan gevraagd: wat wil je worden? aan meisjes: wat wil je dat je man wordt? En als het de bedoeling is met behulp van deze vraag het aspiratie-niveau te meten wordt hij terecht gesteld, want bij onderzoek onder high-school kinderen bleek dat jongens met aspiraties die richtten op een toekomstige werkkring, meisjes met aspiraties zochten het meer bij een toekomstige echtgenoot⁷.

Om iets te bereiken heb je voorts het gevoel nodig dat je iets kan en dat je iets mag, m.a.w. je moet over een positief zelfbeeld en een positief groepsbeeld beschikken. Nu hebben wij die niet, wij zijn geneigd onze eigen prestaties en die van onze seksegenoten niet zo hoog aan te slaan. Een duidelijk voorbeeld levert het onderzoek met de identieke artikelen. Die werden aan groepen studenten voorgelegd, in het ene geval als geschreven door John McKay, in het andere geval als afkomstig van Joan McKay. John McKay scoorde goed tot zeer goed, Joan McKay middelmatig, ook bij meisjes⁸. Wij

lopen nog altijd rond met de gedachte: het is van een vrouw, dus veel kan het niet wezen.

En dan is er nog onderzoek dat erop wijst dat wij bang zijn voor succes. Wij worden angstig bij de gedachte dat we een belangrijk persoon zouden kunnen zijn. Dat blijkt b.v. uit een opstel-experiment met studenten. John/Anne is een medisch student(e), die aan het eind van zijn/haar eerste jaar merkt dat hij/zij de meest briljante is van de jaargroep. Wat is de toekomst van John (opgave voor jongens), wat is de toekomst van Anne (opgave voor meisjes). De jongens dachten John in grote meerderheid een briljante toekomst toe, de meisjes stopten Anne ergens in een hoekje. En dat is zeer wel te begrijpen, want een vrouw op een hoge post is een uitzondering, en uitzonderingen hebben het moeilijk⁹.

En tenslotte moeten we niet vergeten dat genieën vaak de top vormen van een pyramide. Ieder Nederlands kind kent de grote meesters uit de Gouden Eeuw, maar menig Nederlander beseft pas hoeveel schilders er in Nederland in die periode geweest moeten zijn als hij in buitenlandse musea geconfronteerd wordt met steeds weer andere namen van kleine meesters uit diezelfde tijd.

Topschaatsers komen uit landen met een wedstrijdtraditie op schaatsgebied; schaakgrootmeesters, zoals de Russische, uit een land waar schaken een algemeen beoefende, positief gewaardeerde vrijetijdsbesteding is. Met andere woorden: als er aanknopingspunten bestaan voor het ontdekken van talenten komen die talenten ook te voorschijn. Er is nog een ander facet aan deze zaak.

daarover meer in ons volgend nummer.

¹ Dat geldt ook voor homofielen, die in de bijbel de hint krijgen dat ze maar beter van de aardbodem kunnen verdwijnen.

² In dit stuk doe ik alsof joden en negers alle van één sekse zijn. Dat is natuurlijk niet zo, maar over het minderheid zijn - in-het-kwadraat - bestaan bij mijn weten nog weinig gedachten.

³ Klassiek ballet is lichamelijke expressie, dus: verboden voor mannen, en gestyleerde expressie, dus: verboden voor negers. Er is dus verschil. 'Verboden voor mannen' betekent dat die zich niet publiekelijk tot lichaam mogen verlagen, 'verboden voor negers' dat primitieve mensen de toegang tot de verfijning geweigerd wordt. Uiteraard zit dit soort verboden onder de oppervlakte, maar ze werken nog steeds: bij het ballet wordt geklaagd dat zo weinig jongens mogen en willen en in 'Avenue' stond laatst een artikel onder de kop 'Kunnen negerkinderen wel klassiek ballet leren'. In dit pseudo-verlichte blad werd die vraag uiteraard met 'ja' beantwoord, - typerend is dat hij moest worden gesteld.

⁴ 'The first sex', G. P. Putnam's Sons, New York, 1971.

⁵ La révolte contre le père, Payot, Paris 1968.

⁶ Terman, L. M. and Melita Oden, The gifted child growth up, Stanford 1947. Ibid.: The gifted group at Mid-loft. Stanford 1951, geciteerd door Lewis, E. C., Developing woman's potential. Ames 1968.

⁷ J. V. Pierce: Sex Differences in Achievement Motivation of Able High School Students Cooperative Research Project 1097 University of Chicago dec. '71.

⁸ Philip Goldberg, Are Women Prejudiced Against Each Other, Transaction 1968.

⁹ M. S. Horner, Woman's Will To Fail Psychology Today, Vol. 3 no. 6 nov. '69 p. 36 en B. Lipinski, Sex Role Conflict and Achievement Motivation in College Women University of Cincinnati 1965.

Vergelijking van vrouwen en negers als minderheidsgroep

1. Duidelijk zichtbaar als anders Negers

- Huidskleur en andere 'ras'-kenmerken
- (Soms) Andere kleding en manieren

Vrouwen

- Secundaire geslachtskenmerken
- Andere kleding (speciale etiquette, codes)

2. Kenmerken die de groepen worden toegedicht Negers

- Geringere intelligentie
Minder hersenvolume
Weinig genieën
- Vrijer in het bevredigen van instinctieve behoeften, meer emotioneel
'primitief'
kinderlijk
grotere seksuele potentie
- Algemeen stereotiep: inferieur

Vrouwen

- Idem
- Geen verantwoordelijkheidsgevoel
inconsistent
emotioneel labiel
emotie sterk geweten
vrouwen als 'verleidsters'
meer intuïtief en irrationeel
- Zwakker (vrouwen worden gezien als onvolledige mannen)

3. Rationalisaties van bestaande toestand Negers

- Zit goed op de plaats waar hij zit
- Mythe van de tevreden neger

Vrouwen

- Vrouw hoort thuis
- Mythe van de tevreden vrouw
een 'vrouwelijke' vrouw is tevreden in een ondergeschikte rol

4. Discriminatie Negers

- Beperking wat betreft opleiding
hoort zich aan te passen aan zijn plaats in de maatschappij
- Bepert tot traditionele baantjes
wordt weggehouden van leidinggevende functies
- Geen politieke invloed
- Sociale en beroepsmatige apartheid
- Meer blootgesteld aan kritiek

Vrouwen

- Idem
- Idem
- Idem
- Idem
- Idem

5. Aanpassingshoudingen Negers

- Smekende intonatie
- Eerbiedig optreden
- Verbergen van ware gevoelens
- Slimmigheidjes gebruiken tegenover blanken
- Zorgvuldig nagaan op welke punten dominerende groep beïnvloedbaar is
- Behoeft aan leiding voorwenden, onwetendheid voorwenden

Vrouwen

- Stembuigingen, glimlachen, lachen, naar de grond kijken
- Vleien
- Vrouwenstreken
- Idem tegenover mannen
- Idem
- Net doen of je hulpeloos bent

6. Enkele psychologische gevolgen

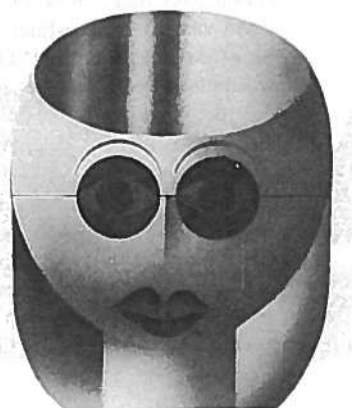
- Gebrek aan zelfvertrouwen
- Zelfvernietigingstendens
- Tendens tot onderlinge vernietiging

Speciaal voor vrouwen:

- Machteloos protest
ondoeltreffend optreden
gebaren maken
- Niet bewuste individuele sabotage
- Elkaar haten
gebrek aan autonomie

exogamie - isolement

foto

een pen gedoopt in penisnijd

Het is omgekeerd! Hou maar op met je gemeier over emancipatie. Er bestaat geen mannelijke overheersing; 't is helemaal geen mannenmaatschappij waar we in leven, het is net andersom. De vrouw overheerst. Zij heeft de man tot een werktuig gemaakt en tot haar willige slaaf. Zij is de uitbuitster. Ze heeft de man gedresseerd met het suikerklontje van haar seks en met de zweep van de kerkelijke moraal. Ze laat de man voor zich werken, zijzelf doet niets. Ze maakt zich druk over de kleur van haar oogschaduw en daar houdt het mee op. Ze gebruikt de erotiek om hem er onder te krijgen. Ze gebruikt de kinderen om hem er onder te HOUDEN. Dat is dan ook de enige reden waarom ze kinderen wil krijgen. Alles wat ze wil is geld, een villa en economische geborgenheid. Ze gebruikt godsdienst en wet om haar positie te handhaven. Niet werken, enkel profiteren, parasiteren, exploiteren, daar is het haar om te doen. De hele menselijke samenleving is één groot vrouwencomplot. Wie zegt dat allemaal? Esther Vilar, in Argentinië opgegroeide duitse arts en sociologe. Ze zegt het niet alleen, ze bewijst het met eentonige hardnekkigheid in elk van de 22 hoofdstukken van haar boek 'De gedresseerde Man'.

De man is sterk, intelligent, gevoelig, kundig, vol fantasie, ijverig, eerlijk, creatief. Hij is ook mooi.

De vrouw is dom, leugenachtig, dierlijk primitief, berekenend en lui. Ze is bovendien erg lelijk.

Het huwelijk is prostitutie. Het kleine meisje wordt opgeleid tot hoer. Ze leert het van kindsbeen af. Het vak dat ze leert is: De man laten werken, hem af en toe haar vagina lenen en verder een beetje stofzuigen. Ze doet net of ze dat vreselijk vindt. Ze klaagt over haar oninteressante bestaan van borden-en-luiers-wassen. Maar dat meent ze niet! O nee, ze wil niets liever. Toen het tot de man doordrong hoeveel tijd ze vermorste met vegen, wassen, boenen – en klagen – toen ging hij van alles voor haar uitvinden. De was-automaat, de mixer, de vaatwasmachine, de kant-en-klaar gerechten. Ziezo, dacht hij, nu kan ze zich gaan wijden aan 'Hogere Aangelegenheden', net als WIJ. Maar wat doet ze? Gaat ze nu

inderdaad Kant lezen? Gaat ze zich storten op ruimtevaart, politiek, geschiedenis? Gaat ze een baan zoeken studeren, interessant werk doen? Geen sprake van. Geen Hegel of Kant. Kantjes! Kantjes zetten aan haar ondergoed. De badkamer be-

Annie
M. G.
Schmidt

plakken met plastic bloemetjes. De W.C. ook. En alles wat ze leest is de horoscoop in de damesbladen. Hij probeert haar de wereld in te lokken, probeert haar op de universiteit te krijgen, staat haar zelfs toe ereambten te vervullen, maar tevergeefs: Ze blijft nagellakken, cake bakken en bonnetjes sparen van de zeep. Ze wil niet anders. Want ze is lui en egoïstisch en dom. Alles is haar schuld. Ze is verwerpelijk. Weg met haar. Weg met ons! Mijn eerste reactie op het boek was natuurlijk: Je kunt het zo makkelijk omdraaien. De man deugt niet. Hij is onkundig, leugenachtig, fantasieeloos, egoïstisch en ontzettend dom. Bewijzen? Ik zou geen 22 hoofdstukken nodig hebben om het te bewijzen. Alleen maar zeggen: Sla de krant op. De bewijzen stormen op je af. De politiek, de bureaucratie, de oorlog, de vastgelopen democratie, het Vaticaan, de derde wereld de milieuvervuiling, de verstoorde kringloop, de grondstoffenuitputting. Is dat allemaal vrouwenwerk of mannenwerk? Wat is nagels lakken daarbij vergelijken toch vreedzaam en ongevaarlijk. Zo zou je kunnen redeneren. En het zou precies zo'n onzinnelijke en onzinnige redenering zijn. Met evenveel grond zou je de schuld kunnen gooien op de kinderen. Alles ligt aan Het Kind. Het kind is dom, egoïstisch, vernielzuchtig, agressief, wreed en ga maar door. Waarom heeft Esther Vilar dit boek geschreven? Meent ze het oprecht? Dan is ze óf dom (en dat zou kloppen met haar stelling dat alle vrouwen dom zijn) óf er is een moertje

bij haar los. Ik vermoed dat Freud zachtjes ligt te giechelen in z'n graf. Hij had toch gelijk. Penisnijd bestaat. Esther heeft er last van. Ze mist een lid.

Haar woede en spijt heeft ze gehanteerd om een shock-effect te bereiken. Door te schokken trek je de aandacht... en een bestseller is nooit weg. Een stunt dus. Een gimmick. Maar een heel boek schrijven rondom een absurde vondst... je moet wel van goeden huize komen om dat te kunnen. Je moet geestig zijn. Je mag, je moet zelfs overdrijven. Maar je mag niet zwaarwichtig en diep ernstig worden. En dat doet ze. Ze dramt en herhaalt. Ze breidt een horterig Duits-zwaar proza, half populair, half kwasiwetenschappelijk. En de vertaling heeft het gelukkig nog stroever en troebeler gemaakt.

De vrouw is vals, de vrouw is dom, de vrouw is een monster. Welke vrouw dan toch? Over welke vrouw heeft ze het? 'De vrouw in de westelijke cultuur', zegt ze zelf. Maar soms denk ik al lezend: Ze heeft het over de Argentijnse vrouw. Ze komt immers uit Argentinië? Als ze het heeft over de invloed van de kerk, over doopjurken, communiejurken, rouwjurken en bordelen, dan zitten we midden in een Latijnse buurt. Maar

dan staat er weer: de vrouw slijt haar dagen in een villadorp in haar bungalow met katten en bloemen en haar eigen auto. Hier gaat het dus weer over de duurdere middenklas vrouw in Amerikaans suburbia.

Ergens anders wordt haar 'vrouw' een plastic reclame-pop, een image uit een ouderwetse filmkomedie met Doris Day. Heeft ze het ooit over de arbeidervrouw? Nee. Of tóch één keer. Wanneer ze schrijft: de vijftigjarige vrouw is lelijk en uitgezakt. Haar vijftigjarige man is mooi gebleven want hij werkt; zijn lichaam is getraind. God nog an toe! Wat doet die man dan? Stenen sjuuwen? En zij maar oogschaduw opbrengen. Waar woont dat echtpaar? Ik wil gaan kijken.

Je zou denken dat ze blij was met de geëmancipeerde vrouw. Maar nee. 'De geëmancipeerde vrouw is net zo dom als de anderen, ze wil er alleen niet voor uitkomen. Ze loopt beschilderd en opgetut als een clown naar de eerste de beste vergadering van haar kliek en gilt, glinsterend als een kerstboom, om Gelijke Rechten. Ze heeft haar grenzeloze stomniteit, haar onoprechtheid, haar belachelijk gedoe en bespottelijk geklets nog nooit opzij gezet.'

Het is dus nooit goed bij Esther. Ze

blijft schelden. Ze blijft de vrouw zien als een verwerpelijke groep. En dat is haar grootste vergissing. De vrouw is geen groep. Net zo min als de man of het kind.

Waarom dan zoveel woorden vuil maken over dit boek? Waarom moeten we luisteren naar deze zure, ongeestige stem die blijft doorschimmen als een schorre mus?

Waarom? Ik zal het u zeggen. Omdat ze gelijk heeft.

Haar interpretatie en haar conclusie zijn onzinnig en stupide. Maar haar analyse is juist. Die analyse is in haar boek bedolven onder een stroom van eenzijdige beschuldigingen, maar met enige moeite terug te vinden. Waarbij het hier op neer komt: Man en vrouw komen ter wereld met dezelfde capaciteiten op het geestelijk vlak. Beide worden van kinds af aan gedresseerd. Zij voor bed-huisje-kindje, hij om te werken in de maatschappij. ZIJ tot raadselachtige seks-godin EN tot heilige moederkoe op een voetstuk. HIJ tot prestatiedier. Allebei willen ze het zo houden. Voor allebei is het (nog) bevredigend. Dat is *eigenlijk* wat ze zegt. En het is waar.

Haar typering van het huiselijk leven in de burgerlijke klasse is juist. Ze heeft het punt heel goed gezien; ze trekt het alleen uit z'n verband en wijst met een hysterische vinger naar een schuldige. Ze kiest opzettelijk de bourgeoisie in de welvaartstaat om aan te tonen hoe onzinnig het man-vrouw patroon er uit ziet nu het daglicht van het elektronische tijdperk er op valt. Wat er op de flap van het boek staat: 'Het einde van de Dolle Mina's. Het begin van de Anti-vrouwenbeweging', is foutief of in ieder geval misleidend. Want in wezen wil ze hetzelfde als alle denkende vrouwen en mannen: rukken en trekken aan een oeroud en taai traditiesysteem dat eens zinvol was en nu onmenselijk blijkt te zijn geworden.

Fiep Westendorp

OM OOK TE LEZEN

'Het onderste uit de man', door Harriët Freezer, bij de Arbeiderspers uitgegeven. Verhalen en brieven van mannen, boeken en artikelen over mannen - daaruit destilleerde Harriët Freezer het 'onderste'. Maar niet zonder dat alles voortdurend te relateren aan de rol en de positie van de vrouw, waardoor je duidelijk kunt zien dat de seksrol van de man en die van de vrouw elkaar komplementeren. En dat lijkt mooi, maar is het niet. 'Het onderste uit de man' is een soort vervolg op 'Hou je nog een beetje van me?', volgens hetzelfde procédé samengesteld, maar dan vanuit de vrouw gezien. Twee droevige en nuttige boeken. Nuttig, omdat ze naar twee kanten inzicht verschaffen.

'hé zus, ze houden ons eronder', geschreven door Joke Kool-Smit, uitgegeven door Bruna. Het zijn eerder verschenen artikelen, die door hun chronologische volgorde (vanaf 1967) een goed beeld geven van de ontwikkeling van het radikaal-feminisme in ons land. De ondertitel: een boek voor vrouwen en oudere meisjes is leuk, maar onvolledig. Vrouwen die zich met het feminisme inlaten, schrijft Joke Kool-Smit, worden steeds bozer - omdat ze merken dat de seksuele ongelijkheid in alles doorwerkt - én steeds vrolijker - omdat ze merken dat hun goede eigenschappen gebruikt kunnen worden voor het werken aan een betere wereld. Maar onbegrepen razernij en lachen in de eigen vuist houdt de revolutie op. Iedereen moet óm en Joke bedrijft daartoe een indrukwekkend stuk p.r.; mooi geschreven, goed beargumenteerd en intens motiverend. Kortom, een boek voor mensen.

In de U.S.A. verschijnt sinds kort ieder kwartaal het blad Ms (samenvoeging van miss en mrs), The new magazine for Women. Hoofdredactrice is de feministe Gloria Steinem, maar ook de rest in en rond dit blad

wordt door vrouwen geregeld. In het eerste nummer stond een goed artikel over de Amerikaanse presidentskandidaten en hun visies op de vrouwen-emancipatie.

In Engeland verschijnt sinds juli maandelijks Spare Rib. Een zeer vakkundig gemaakt blad met het uiterlijk van een EVA of Libelle. Veel nieuws en opiniërende artikelen. In het eerste nummer een prima ver-

haal over Emily Pankhurst, in het september-nummer één over Marilyn Monroe. Kvinne Aktivisten is een intern blad van de Noorse radikaal-feministen. Het eerste nummer verscheen in de zomer van '71, het was samengesteld door de Noorse deelnemers aan het vrouwenkamp op Femö, in diezelfde zomer. In de eerste drie nummers, allen in '71 verschenen, staan be-

schouwingen over het werken met bewustwordingsgroepen en over de problemen bij het uitdragen van de ideeën van de 'vrouwen-revolutie'. In Kvinne Aktivisten nr. 2 wordt melding gemaakt van de oprichting van een algemener Noors vrouwenblad: Strumpa.

Hierover meer in een volgend nummer.

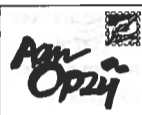
Die dag bezocht ik een aantal boekverkopers rondom Amsterdam. Bij één adres, in M., was ik nog nooit geweest, en vreemd, ondanks mijn ervaring van jaren, was ik toch weer zenuwachtig. Wie zou er in de winkel zijn? Een man, een vrouw, vriendelijk, nors, verrast of stug? Het bleek een man te zijn, aan wie ik me voorstelde en uitlegde waarom ik nooit eerder bij hem was. 'Och, het hindert niet,' zei hij, 'want ik doe geen zaken met vrouwen.' Het klonk zo vreemd, dat ik vroeg of hij het nog een keer wilde zeggen. Wat hij gewillig deed; erbij voegend, dat hij het meende, want vrouwen hoorden in de keuken. Eerst was ik stil van schrik; toen zag ik voor mijn ogen massa's vrouwen zweven, uit winkels, uit kantoren, uit ziekenhuizen, van overal, en ze kwamen bom! opeens allemaal in keukens terecht. Ik moest ervan schaterlachen. De man merkte verontwaardigd op, dat ik het leuk scheen te vinden. Wat ik deed; ik vind het nóg onbetaalbaar. Een kantje van mijn vak dat ik nog niet kende. Ik was niet geschokt, ik was geamuseerd. Dit gebeurde op 26 oktober 1970, onder de rook van Amsterdam, en m'n herinnering kan me bij het opschrijven in de nuance van een woord bedriegen, niet in de tendens.

C. van Breda-de Vries, uitgeefster.
Oudeweg 65, Hulshorst, post Nunspeet.

„Toen we als studenten samen gingen wonen schrokken we ons elk ogenblik lam als de bel ging: het zou één van onze wederzijdse ouders kunnen zijn, die als 'verrassing' onverwacht op bezoek kwam. Die verzenuwde situatie duurde twee jaar, toen besloten we maar te trouwen voor onze rust.

Na vier jaar huwelijk zijn wij nauwelijks veranderd, maar de familie wél. Zijn ouders vinden, dat hij meer aan zijn carrière moet denken en dat hij niet langer in spijkerbroeken kan rondlopen. En op mij hebben ze van alles te zeggen, omdat ik een baan heb, die ik prettig vind, inplaats van een kind te verlangen. Als je eenmaal getrouwd bent verwacht de buitenwereld een bepaald rol-patroon van je. En als je daar niet aan beantwoordt, dan moet je een voortdurende strijd voeren voor je onafhankelijkheid, niet met elkaar, maar met het cliché-beeld van 'het echtpaar'."

(adres ons bekend)

We zitten vanouds wat schijnheilig met de waardering en waardebeplating van wat ook al sinds Methusalem vrouwenwerk heet. Ehret die Frauen, sie flechten und weben himmlische Rosen ins irdischen Leben.

Maar zodra het op betaling van vrouwenarbeid aankomt, wordt het altijd onderbetaling. En omdat in onze kapitalistische wereld waardering en waardebeplating over elkaar vallen, denken we bij vrouwenarbeid minder aan rozen dan aan alles waarvoor de man als het maar even kan, zijn neus optrekt: dweilen, kousen stoppen en de was. En ook aan de mogelijkheid om het van ons af te schuiven, als we over het geld beschikken om het op een ander af te wentelen of natuurlijk... omdat we man zijn. In het laatste nummer van M.V.M. wordt nog een andere mogelijkheid aangesneden in een artikel: *Vrouwelijke kostwinner vecht voor sociale hulp: de schilderes Geertje van Opheusden heeft aanspraak gemaakt op een uitkering volgens de contra-prestatieregeling, waardoor zij als kostwinner zou kunnen optreden voor man en kind en haar man zijn baan in de zuivelindustrie verwisselen voor de functie van 'huisman'.*

Hoera!!! roept M.V.M., 'eindelijk een volledig geëmancipeerde man... met inzicht, die de waarde van het werk van zijn vrouw hoger schat dan de status van hemzelf als kostwinner. En 'ach en wee en schande' roept M.V.M., want wel heeft de ballotagekommissie Geertje's werk aanvaard, maar de rijksconsulent maakt bezwaar tegen deze nieuwigheid.

Ik kan in dat 'schande' delen in zo ver het me vanzelfsprekend lijkt, dat de contra-prestatie subsidie toewijst op grond van prestatie en niet van geslacht. Maar het 'hoera'?

De houdsters van snoepwinkeltjes - zaliger nagedachtenis - putten een bescheiden bijverdienste uit de verkoop van centsprenten. Wie kent ze nog? Vellen beslist niet houtvrij papier, bedrukt met een reeks grove houtgravures met berijmde onderschriften. Ja, de strip is ook al geen nieuwigheid. Veel aftrek vond er een die getiteld was:

Dit is het Leven en Bedrijf

Van Jan de Wasser en zijn Wijf,

en die vertelde, hoe Jan, argeloos in het huwelijksbootje gestapt met zijn Grietje, het hele huishoudelijk bedrijf door dit pinnig vrouwspersoon op zijn brede, maar wat sullige rug krijgt afgeschoven. Ha, ha, ha, de domoor!

De prent vermeldde niet hoe Grietje al die vrijgekomen tijd besteedde, maar M.V.M. zal zeker protesteren, wanneer ik de gevallen Jan-en-Grietje en Jan-en-Geertje naast elkaar leg. En toch, 'Geertje', schrijft M.V.M., 'kan niet goed werken, als zij dit moet doen in de versnipperde uren die een huishouden aan de vrouw laat'. Hoe nu? Wordt er in de discussieclubs van M.V.M. niet eindeloos gepraat over het recht op zinnige, bij haar aanleg en vermogens passende arbeid voor de gehuwde vrouw, die in het moderne kleine gezin en de gemechaniseerde huishouding tegen de zolder vliegt, als ze 's morgens om elf uur klaar is met haar 'taak'?

Roept M.V.M. 'hoera'!, omdat er nu eindelijk ook eens een man in die landerige situatie wordt gedrukt? Laten we aannemen, dat Geertje een begaafd schilderes is, maar moeten we ook meteen aannemen dat zij een van die uitzonderlijke bezeten dag- en nachtwerkers is als Leonardo, Vincent van Gogh, Balzac of Vestdijk 'die vlugger schreef dan God kan lezen'? Is er niet meer kans, dat de stroom van haar inspiratie niet meer dan een paar uur per dag en niet iedere dag zal vloeien, zoals bij het gros van haar collega's die hun verdere uren besteden aan wat ze eventueel nuttig of plezierig vinden: met hun kinderen spelen, sporten, koken of in een gezellige kroeg een betere contra-prestatieregeling ontwerpen. Een krekel is geen mier. Is dan voor Geertje en anderen die in hetzelfde geval verkeren de tijd en de aandacht die naast het eigen werk overblijft niet ruim voldoende om de helft van een moderne huishouding- en gezinszorg op zich te nemen?

En nu kom ik op Jan. Niemand zal er iets tegen hebben, dat in een geval, waarin de man, waardoor dan ook, niet kan werken, de vrouw kostwinner wordt en die gevallen zijn dan ook niet zo zeldzaam. Maar Jan is van geschoold werk op ongeschoold werk overgestapt. Wanneer hij deze functie over een paar jaar, waardoor dan ook, verliest, gaat hij en zijn kind dan van weduwnaar- en wezenpensioen leven, heeft hij nog een kans in zijn bedrijf, waar hij uit de routine is geraakt, wordt hij hulp in de huishouding of beroepssteuntrekker?

Moeten we daar 'hoera'! bij roepen?

Maar volgens andere berichten zijn Jan en Geertje wijzer geweest dan Jan en Grietje en M.V.M. samen. En de contra-prestatie ook, want in hoger beroep heeft Geertje haar subsidie gekregen. Jan heeft zijn werk tot de helft terug kunnen brengen en hij en zijn vrouw besteden elk een deel van hun vrije tijd aan de zorg voor kind en huis, zo al nog niet op de meest gebruikelijke dan toch wel naar mijn gevoel op de meest natuurlijke en voor wie hun navolgen willen baanbrekende wijze. Dat het hun wel ga! Hoera!

Annie Romein-Verschoor.

Nieuwe boeken over vrouwen- emancipatie! Boekhandel Van Gennep Nes 128, (bij de poort) Amsterdam

Simone de Beauvoir / Het huwelijk is gevaarlijk voor de vrouw, interview van De Nieuwe Linie, 14 blz., f 2,25

Revolte der Frauen, Verlag Aktion, 112 blz., f 7,50

Gutta Menschik / Gleichberechtigung oder Emanzipation?, Fischer Bücherei, 187 blz., f 5,25

Women's Role in Contemporary Society, m.m.v. M. Mead, Shirley Chisholm, Bella Abzug, Betty Friedan en vele anderen, Discus Books, 800 blz., f 11,75

Juliet Mitchell / Woman's Estate, Pelican Books, 181 blz., f 3,75

Ioke Kooi-Smit / Hé zus, ze houden ons eronder, A. W. Bruna & Zoon, f 3,50

Germalne Greer / De vrouw als eunuch, Meulenhoff, 311 blz., f 19,50

Eva Figes / Patriarchaal gedrag, vrouwen in de maatschappij, Meulenhoff, 217 blz., f 15,50

Krachtvoer, scholingsmap van Dolle Mina, 85 blz., f 3,—

Vrouwenkrant, van de Vrouwenpraatgroepen, sept. no. 3, 25 blz., f 0,50

DE VPRO...
WAARD OM
NAAR TE KIJKEN,
WAARD OM LID VAN
TE WORDEN!

BON

in ongefrankeerde envelop zenden aan:

Antwoordno 500, Hilversum

- A Ik geef mij op als lid-abonnee op Vrije Geluiden à 29.40 per jaar 15.30 per halfjaar 7.65 per kwartaal:
B Ik ben al vijf-gulden lid, maar verzoek u thans dit lidmaatschap om te zetten in een abonnement op Vrije Geluiden. Daartoe heb ik ook de bij punt A (zie hierboven) gevraagde gegevens ingevuld.
C Stuur mij gratis proefnummers van Vrije Geluiden.
D Ik geef mij op als lid-contribuant à 5,- per jaar.
E Ik wil graag meewerken aan deze VPRO ledenwerfactie. Stuur mij daarom aanmeldingskaarten voor nieuwe abonnees.

Naam:

Straat:

Plaats:

OPZU

zijkrant

'bij blad'
van opzij
radikaal
feministisch
maandblad,
november 1972

nederlandse vrouwenpartij opgericht

wij willen evolutie, geen revolutie

Wie van oordeel is dat er in de Tweede Kamer meer gepraat en beslist moet worden vanuit vrouwelijke, moederlijke en menselijke standpunten, krijgt op 29 november de kans daar iets aan te veranderen. Er is namelijk een Nederlandse Vrouwen Partij opgericht, die in verschillende districten kandidaten zal stellen voor de Tweede Kamer. De NVP is een uitvloeisel uit de Stichting Vrouw, die in maart van dit jaar werd opgericht. Voorzitter van deze stichting en van de partij is de Amsterdamse mevrouw W. C. Sypkens-van Andel. Uit contacten met allerlei vrouwen en vrouwenorganisaties was haar duidelijk geworden, dat er een schreeuwende behoefte was aan een echte vrouwenpartij. De politiek zoals die nu in Den Haag bedreven wordt, is niet zozeer slecht, maar typisch mannelijk en daarom niet representatief voor de helft van onze bevolking. De NVP ziet erg duidelijke verschillen tussen mannen en vrouwen. 'Typisch mannelijk' en 'typisch vrouwelijk', termen die andere bewegingen en organisaties mijden als de pest, liggen de dames van de NVP in de mond bestorven.

Voorlopig zijn er drie afdelingen van de NVP: in Zwolle, Den Haag en Amsterdam. Een eerste verkiezingsactie is al gevoerd: in een tentje op de markt in Alkmaar maakte de NVP reclame voor haar standpunt, dat bij de komende gemeenteraadsverkiezingen in Alkmaar op vrouwen gestemd dient te worden. Kies een vrouw, was daar het motto.

Die evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen is een belangrijk punt voor de NVP, net zo als het bevorderen van de persoonlijke en maatschappelijke bewustheid van de vrouw, het stimuleren van de persoonlijke bereidheid tot helpen, het bevorderen van maatregelen die het milieu zuiveren en het geven van voorlichting in een vorm die vrouwen aanspreekt en die de eenzijdigheid van bestaande informatie doorbreekt. Wie, ondanks programmapunten als: verbod van fluoridering van drinkwater, afschaffing van de militaire dienstplicht maar in plaats daarvan het onderhouden van een geoefend beroepskorps en verbod op misbruik en uitbuiting van dieren, toch blijft denken dat de Nederlandse Vrouwen Partij een bij uitstek niet-politieke partij is, maar weer weg heeft van een belangengroepering, heeft daar waarschijnlijk helemaal gelijk in. Mensen die daar hun neus voor ophalen, moeten maar bedenken dat het wel treurig is dat er nu nog belangenbehartigingsverenigingen voor vrouwen nodig zijn. Veel kwaad hoeft overigens niemand te duchten van de NVP. 'Wij willen evolutie, geen revolutie', verklaard mevrouw Sypkens ferm.

Politieke scholing voor de vrouw

Meer dan 3000 vrouwen hebben zich opgegeven voor de cursus 'politieke scholing voor de vrouw', die dit najaar in ongeveer 30 plaatsen wordt gegeven.

Ila Schoutsen, gehuwd met stelt zich beschikbaar voor de tweede kamer

Getrouwde vrouwen kunnen zich alleen verkiesbaar stellen, als ze de naam van hun man meenemen. Dat staat zo in de Kieswet, zelfs al klopt het niet met het vernieuwde Burgerlijk Wetboek, waarin de eigenaam van de vrouw haar enig juiste naam genoemd wordt. Anderhalf jaar geleden was deze bepaling voor Ila Schoutsen een reden zich niet verkiesbaar voor de tweede kamer te stellen voor D'66. Nu, anderhalf jaar later, heeft ze zich over dat bezwaar heengezet en doet ze toch een poging om voor D'66 in de Tweede Kamer te komen. Het D'66-congres zal uiteindelijk op 1 oktober een beslissing moeten nemen over de kandidatenlijst. 'Ik protesteer wel tegen deze bepaling, maar ik heb me noodgedwongen aangepast. Ik wil dan wel in de meest radicale vorm op de kandidatenlijst terecht komen: Ila Schoutsen, gehuwd met.... Ik vind het gewoon te gek en ik wil ook wel actie voeren om dit soort bepalingen ongedaan te maken. Wat heeft je man erme te maken als jij je kandidaat stelt voor een of ander vertegenwoordigend lichaam. Vragen ze hetzelfde aan getrouwde mannen? De D'66-er Nootenboom wilde proberen zijn vrouw op de lijst erbij genoemd te krijgen, dat zou nogal wat moeilijkheden opleveren en daarom heeft hij er maar van-

afgezien. Als ik in de Kamer kom, zal ik proberen dit soort dingen uit te bannen. Overigens wil ik me daar niet alleen met vrouwenzaken bezighouden, maar voor allerlei actiegroepen opkomen'.

waar blijven de vrouwelijke gevangenen

'Najarenlange voorbereidingen van een aantal penitentiaire nieuwbouwprojecten werd in mei 1972 van start gegaan met de bouw van een nieuw huis van bewaring in Maastricht (...) Het complex omvat een mannenafdeling, een observatieafdeling en een vrouwenafdeling, bestemd voor de opname van: 192 mannelijke gedetineerden, ondergebracht in een hoogbouw met 8 paviljoens, 24 mannelijke gedetineerden, ondergebracht in een hoogbouw met 8 paviljoens, 24 mannelijke gedetineerden in een observatiepaviljoen met 24 kamers, gesitueerd in een laagbouw, 12 vrouwelijke gedetineerden in een in laagbouw uitgevoerd vrouwenpaviljoen met 12 kamers.' (...) 'Tenslotte zullen wegens onderbezetting van de vrouwenafdeling van de huizen van bewaring 4 vrouwenafdelingen buiten gebruik worden gesteld, nl. die van Amsterdam, Groningen, Arnhem en Maastricht'. Twee passages uit 'Balans', het maandblad voor het gevangeniswezen.

(adv.)

Jane Fonda

Johan Phaff schreef in Vrij Nederland over Jane Fonda. Daaruit:

Ze verlaat Vadim, die daarna met Alain Delon een 'vrouwenhatersclub' opricht. Hij had al eens gezegd: 'Ik geef veel meer dan Jane geeft. Je zou kunnen zeggen dat in onze verhouding zij de man is en ik de vrouw.'

En: Ze loopt mee in alle mogelijke protestoptochten, ze reist getuigend langs de Amerikaanse universiteiten, en in de vele interviews die ze weg geeft, beginnen langzaamhand de oprechte, maar vage en versplinterde onlustgevoelens over de Amerikaanse maatschappij uit te kristalliseren in helderder meningen. Over de rol van de

Amerikaanse vrouw (de enige onderdrukte groep die geen minderheid is), over de negers, en vooral over de oorlog in Vietnam.

voor minimumloon

Uit een onderzoek door het Centraal Bureau voor de Statistiek is gebleken, dat ruim 84.000 mensen of te wel 2.8 procent van alle loontrekkers van 23 jaar en ouder voor het minimumloon werken. Ruim 60.000 van hen of zowat 70% zijn vrouwen. Ze werken voornamelijk in de dienstverlenende bedrijven. Het aantal vrouwelijke werknemers met het minimumloon bedraagt ongeveer tien procent van alle werknemers van 23 jaar en ouder. Van de minimumloontrekkende vrouwen hadden er ten tijde van het onderzoek ongeveer 27.000 een 'full-time' betrekking. Van de ongeveer 24.000 mannelijke minimumloontrekkers werkten er 19.000 'full-time'. De groep mannelijke minimumloontrekkers maakt ongeveer 1 procent uit van alle mannelijke werknemers.

mavo - jongens en meisjes

Zijn collega-personeelschef Grol, van Philips in Eindhoven, bevestigt de problematiek, die vooral rond de 'mavo-jongens' bestaat: 'Het mulo(mavo)-meisje gaat graag naar kantoor. Dat is geen probleemgebied. Als je over de mavo-leerlingen praat is daarmee het probleem gehalveerd, maar dit is dan ook een echt probleem. Wij onderkennen dit al jaren en hebben ook al enige jaren geleden de vakbonden gezegd dat we er ons zorgen om maken...'

Een opvatting die bevestigd wordt door de directeur van de grootste Nederlandse werkgeversorganisatie, VNO, mr. J. Hollander: 'Het probleem in een aantal bedrijven is, dat de mavo-

mensen niet meer door kunnen groeien. Nu praktisch iedereen het onderwijs kan krijgen waarvoor hij mentaal geschikt is, zit er geen 'rek' meer in. Er zijn dus een hoop bedrijven die liefst mavo-meisjes hebben. Die vrouwen'.

De onderwijsstatistieken geven een indicatie dat het probleem niet zo groot is als op het eerste gezicht lijkt: *De mavo is al overwegend een opleiding voor meisjes.* In 1969 verliet zeven procent van de jongens het dagonderwijs met een mavo-diploma, tegen 13,5 procent van de meisjes. Daarentegen had 30,8 procent van de jongens een diploma van een instelling voor lager beroepsonderwijs, tegen 21,2 procent van de meisjes. Meisjes komen dus in het algemeen eerder op de mavo terecht dan jongens...

Uit Vrij Nederland

werk- en informatiecentrum

Het werk- en informatiecentrum voor de vrouw, dat deze zomer aan de Coolingsingel in Rotterdam werd geopend, heeft niet over gebrek aan belangstelling te klagen. Het WIC is een initiatief van de door de Kamer van Koophandel opgerichte 'Commissie voor de werkende vrouw' en het wordt door de vakbeweging gesteund. De bedoeling is aan de ene kant de vrouw in het arbeidsproces te betrekken en aan de andere kant het bedrijfsleven duidelijk te maken, dat er veel functies zijn, die best door vrouwen kunnen worden vervuld, zonder als 'typisch vrouwelijk' te gelden. Toch zijn van de ruim duizend vacatures, die in de kaartenbakken zitten, de meeste in de dienstverlenende sector; enkele honderden ervan zijn part-time banen.

geen levensverzekering, geknipt uit de Volkskrant

Waarom wilt u dat vrouwen niet alleen het huishouden blijven doen?

'Het huwelijk is geen levensverzekering maar moet op andere gronden gebaseerd zijn. Wanneer een getrouwde vrouw zich buitenshuis kan ontplooiën, kan zij beter uitgroeien tot een harmonieus mens. Jammer genoeg bestaat er bij veel vrouwen niet die belangstelling voor (bij)scholing die men zou verwachten.'

Stoten werkende vrouwen de mannelijke kostwinners het brood niet uit de mond?

'Het dient voor een werkgever niet uit te moeten maken of een man of een vrouw het werk verricht, maar wie de beste is.'

(Aldus mevrouw N. Smit-Kroes, Tweede Kamerlid voor de VVD in een interview in het Algemeen Dagblad).

"omkeerregel"

Peter van der Tuin heeft in De Telegraaf aangetoond, dat het wetsontwerp, waarin o.a. staat, dat het inkomen van de gehuwde vrouw afzonderlijk zal worden belast en niet langer (zoals nu) bij dat van haar man zal worden opgeteld, in veel gevallen een

belastingverzwaring in plaats van verlichting zal betekenen. Alleen bij echtparen met een betrekkelijk hoog inkomen kan men spreken van een behoorlijk fiscaal voordeel. Eén geval nemen we daaruit over, omdat er sprake is van een 'omkeerregel'.

Truus is een uitstekende secretaresse en verdient f15.000 per jaar. Haar man Piet studeert nog en heeft een beurs van f5000. Volgens het huidige systeem (aangenomen dat Piet f1500 studiekosten kan aftrekken) zou dit echtpaar f1352 belasting per jaar moeten betalen. Volgens het nieuwe systeem zou dat maar liefst f1974 worden, dus f622 meer! Bovendien moet Truus dan nog een verzoek indienen bij de belastinginspecteur om volgens het 'mannelijk' tarief te worden belast en Piet volgens het 'vrouwelijk' tarief (dit heet in vakkringen de 'omkeerregel'), anders wordt het belastingbedrag nog hoger.

een "loos" meisje

De rol van de vrouw aan boord wordt in Het Parool als volgt neer gezet:

Tussen al die mannen doet de enige vrouw aan boord het niet slecht. Emy is 'in de dertig' en heeft een royale zee-ervaring. 'Het zal best lukken',

zegt het vastberaden loze meisje, 'maar denk niet dat ik alleen voor de lol aan boord ben. Twee keer per dag koken voor drie wachten van ieder vier uur en ervoor zorgen dat het drankrantsoen niet overschreden wordt. Geen kleinigheid.'

femo: vrouwenkamp

Tussen 24 juni en 5 augustus konden deense feministen en geïnteresseerden elkaar op het eiland Femø ontmoeten tijdens een vrouwenkamp, georganiseerd door de Deense Redstockings. De opzet was: een ontmoetingsplaats waar men samen kon praten, nadenken en elkaar kon motiveren en waar een besef van solidariteit en zusterschap konden groeien. Om de discussies enige richting te geven was voor iedere week een thema vastgesteld w.o. seksualiteit, gezinsrelaties, Denemarken en de EEG. Door een zo ruime doelstelling werden vrouwen met heel verschillende verwachtingen en verschillend 'feministies' bewustzijnsnivo aangetrokken. De meeste conflicten hingen hier dan ook mee samen, maar ondanks deze verschillen was er een vrolijke, ontspannen sfeer en een toenemende verzustering. In dit wereldje kon men bovendien ervaren hoe prettig het is onder de directe invloedssfeer van mannen en hun positie en rol uit te zijn. En voor velen werd duidelijk hoe groot die invloed eigenlijk is. Toen ieder, geholpen door het warme weer, ook de laatste kledingstukken uit trok, werd dit aardig geïllustreerd: nu de aanleiding (mannen) tot de competitie tussen vrouwen niet aanwezig was en men zichzelf en anderen niet hoefde te meten aan het ons voorgehouden schoonheidsideaal, ontdekte men opgelucht dat het onzin is om een lichaam te beoordelen volgens één schoonheidsnorm. Het zou leuk zijn als, de Nederlandse vrouwen die voor een vrouwenkamp deze zomer nog naar Denemarken moesten, het komend jaar in eigen land terecht kunnen. Feministen die Denemarken bezoeken en Kopenhagen aandoen, kunnen voor contact met en informatie over Deense feministen terecht in het 'vrouwenhuis' (kvindehuset). Er is logeer- en eetgelegheid en ook een café.

Adres: Kvindehuset, Åbenrå 26, 1124 København. Tel.: 12 56 60.

foto juika rona

Volgens de voorlopige uitkomsten van de volkstelling 1971 is het aantal werkende vrouwen sinds 1960 met 38% gestegen.

Die stijging moet volledig worden toegeschreven aan de toename van het aantal werkende getrouwde vrouwen (108.000 in 1960, 385.000 in 1971).

60 procent van alle werkende vrouwen heeft een volledige baan, maar velen zouden liever part-time werken: 31% van de ongehuwde werkende vrouwen prefereren een werkweek van 30 tot 35 uur, 25% van de gehuwde werkende vrouwen deelt die voorkeur, terwijl 58% van hen een werkweek van minder dan 30 uur wenst. Een derde deel van alle Nederlandse meisjes van 14 tot 19 jaar werkt, dat is méér dan in de andere EEG landen. Daarentegen is het aantal vrouwen boven de 30 jaar, dat in ons land werkt, minder dan bij onze burens: maar 15%.

De Stichting Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (Herengracht 262-266, Amsterdam-C, telefoon 020-246671 toestel 47, stuurde ons een lange lijst van de nieuwe aanwinsten over het tweede kwartaal 1972. Die loopt van Appel, J. M., Wettelijke regeling kinderopvang-gelegenheden tot Wortley, R., Pin-up's progress.

Deze uiterst belangrijke bibliotheek is de vijf wekdagen geopend van 10-16 uur, uitlening per post is ook mogelijk. De bibliothecaresse is N. A. Buys. Een selectieve catalogus van werken uitgegeven in de periode 1960-1971 is voor één gulden verkrijgbaar.

groene zeep en soda

Jaarlijks komt 66 tot 89 miljoen kilo fosfor in het Nederlandse oppervlaktewater terecht. Tweederde daarvan - 40 tot 60 miljoen kilo - wordt aangevoerd door de Rijn. De rest van het fosfor is afkomstig uit wasmiddelen, menselijke uitscheiding, industrie en landbouw, aldus een rapport van de afdeling Leefmilieu van het Centraal Bureau voor de Sta-

tistiek over de waterverontreiniging in ons land.

Een groot deel van dit fosfor komt in de Noordzee terecht. Daar zet het zijn vervuilende werk voort met name in de kustgebieden. Dit gebeurt via de rivieren en door lozingen van huishoudelijk en industrieel afvalwater rechtstreeks in zee. De binnenwateren moeten het resterende fosfor, zo'n 12 tot 21 miljoen kilo, zien te verwijderen.

Het CBS heeft berekend dat de wasmiddelen die in Nederland gebruikt worden in 1969 en 1970 totaal zo'n 9,2 tot 9,8 miljoen kilo fosfor bevatten. In wasmiddelen worden fosfaten verwerkt om het 'harde' water dat nadelig op wasmachines werkt, zachter te maken. Het onderzoeksteam wijst erop, dat de huisvrouw maar eens wat minder hoge eisen moet gaan stellen aan de witheid van haar was en meer met groene zeep en soda moet werken. Ook zou het water centraal onthard kunnen worden, meent het CBS.

ook werkende meisjes zijn mensen

Het vrouwencontact in de partij van de arbeid gaat in de maand november het mooie vrouwen-plan 'Ook werkende meisjes zijn mensen' uitvoeren. Aan kantoren, fabrieken en winkels zullen stripverhalen worden uitgereikt, waarin deze meisjes kunnen lezen, waarom zij meer zouden moeten willen en wat zij zelf kunnen doen om althans enige verbetering in hun situatie te brengen.

vrouwenkongres., voor, door en met vrouwen

Op 28 en 29 oktober wordt in de Jeugdherberg, 'Ockenburgh', Monsterseweg 4 Loosduinen bij Den Haag, een NATIONAAL VROUWENKONGRES georganiseerd door een aantal vrouwen uit de Amsterdamse praatgroepen. Het kongres is bedoeld voor alle vrouwen.

Het wordt geen kongres met grote vergaderingen, er wordt gepraat in kleine groepen. Onderwerpen zijn o.a. *Moederschap, Economische positie van de vrouw, Relatiepatronen, Machtsverhoudingen tussen vrouwen, Uiterlijk, Sexualiteit* Psychiatrische mishandeling van de vrouw etc.

nieuwe h.o.z. projecten

De Stichting H.O.Z. (bevordering preventie en hulp n.a.v. ongewenste zwangerschap) waarbij de 180.000 leden van de Ned. Bond van Plattelandsvrouwen, de Ned. Ver. van Huisvrouwen, de Ned. Ver. voor Vrouwenbelangen, de Ned. Vrouwenbeweging, de Vrouwenbond van het NVV en het Vrouwencontact in de PvdA zijn aangesloten, bericht ons, dat er op het ogenblik twee projecten aan de orde zijn:

1. een applicatie-cursus voor sprekers, gespreks- en discussieleiders van het onderwerp „hoe voorkomt men ongewenste zwangerschap” bespreekbaar te maken in brede kring. Er wordt gewerkt in kleine groepen van 8-12 mensen.

2. een inventarisatie-actie naar hetgeen al of niet geschiedt op het terrein van de ongewenste zwangerschap. De stichting vraagt om medewerkers op vrijwillige basis.

Belangstellenden kunnen zich wenden tot het secretariaat van H.O.Z., Hugo de Grootstraat 17a, Rotterdam-1, tel. 010-138297.

Het wettelijk gebruik van elkaars lichaam

Hugo de Groot definieerde het huwelijk als een 'verzameling van man ende wijf tot een gemeen leven, medebrennende een wettelijk gebruik van malkanders lichaem'¹.

Het huidige Burgerlijk Wetboek geeft geen definitie maar volstaat met het aangeven van de gevolgen van het huwelijksinstituut. Behalve enige 'zakelijke' aspecten noemt het wetboek het feit dat echtgenoten elkaar trouw (getrouwheid), hulp en bijstand zijn verschuldigd en de plicht hebben elkaar het nodige te verschaffen. Voorts moeten ze gezamenlijk de kinderen opvoeden en in beginsel voldoen aan de verplichting tot samenwonen². Het zo oude huwelijkscontract staat zowel nationaal als internationaal zeer in de belangstelling, vooral bij diegenen die niet mogen trouwen, bijvoorbeeld omdat ze nog getrouwd zijn met een ander die de echtscheiding weet te saboteren, of omdat ze te directe familie zijn van elkaar, of omdat de sekse per ongeluk dezelfde is; ook de commune die graag als commune een bepaalde rechtsband ziet gesloten, voelt zich door het huwelijk dat zich beperkt tot één man en één vrouw achtergesteld. Vandaar dat volgens sommigen 'het huwelijk moet worden afgeschaft' of 'een wettelijk geregelde alternatieve relatie gecreëerd dient te worden'. Zoals zal blijken vind ik beide kreten onbegroot. Om dit aan te tonen moet ik wel gebruik maken van een vooronderstelling, namelijk dat in tegenstelling tot wat men kan lezen in Hugo de Groot's bewering, gebruik van elkaars lichaam ook geoorloofd is indien men niet gehuwd is. Onze wet verzet zich niet tegen deze vooronderstelling, zij het dat er leeftijds grenzen zijn en dat onder omstandigheden overspel (nog) strafbaar kan zijn³.

Wanneer men trouwt dan sluit men een overeenkomst die men huwelijk noemt en een bijzondere regeling kent in de wet. Belangrijk hierbij is dat een contract gesloten dient te worden ten overstaan van een ambtenaar en dat deze overeenkomst slechts ontbonden kan worden na tussen-

Alexander Komen

komst van de rechter (echtscheiding). De verschillende gevolgen die aan het huwelijk verbonden zijn kan men echter (op enkele uitzonderingen na) ook gerust bij een andere afspraak vastleggen. Zo kan men gerust overeenkomen, - zonder ambtenaar -, dat men elkaar zal onderhouden, dat men samen zal gaan wonen en dat men elkaar getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd zal zijn; indien men dit graag wil, kan dat ook 'for better and for worse'.

Wat doet mensen dan steeds weer besluiten om juist het huwelijk te kiezen als de overeenkomst die bij uitstek geschikt is om hun relatie te regelen?

De belangrijkste reden is een morele: de maatschappij verwacht nu eenmaal dat twee mensen die zich manifesteren als 'bij elkaar te horen' op een gegeven moment een voor ieder duidelijke afspraak maken (het huwelijk) en die laten registreren. Niet trouwen is nu eenmaal niet netjes, het hoort niet; huwelijksvoorwaarden zijn een motie van wantrouwen, en tot voor kort was een gescheiden man of vrouw iemand voor wie het zeer belangrijk was te kunnen vermelden dat hij of zij geen schuld had aan het mislukken van het huwelijk. Allemaal vooroordelen die voor een groot deel te verklaren zijn vanuit het christendom en de verschillende wettelijke regelingen die de christelijke normen hebben gesanctioneerd. Deze normen zijn de laatste tijd zeer snel aan het veranderen: seksueel verkeer vóór het huwelijk wordt door sommigen warm aanbevolen, echtscheiding op eenparig verzoek is mogelijk, het concubinaat wordt in sommige wettelijke regelingen 'erkend', homoseksuele relaties zijn niet meer afzonderlijk strafbaar gesteld, etc.

Nu steeds meer mensen openlijk een . . . relatie hebben zonder gehuwd te zijn is het begrijpelijk dat men zoekt naar een bepaalde vorm waarin men zich juridisch veilig gesteld ziet tegen de vooral financiële gevolgen van zo'n relatie.

Het huwelijk is een contract

¹ Inleidinge tot de Hollandsche Rechts-geleerdheid, 1,5 (1631).

² Resp. art. 81 en 82 boek I B.W.

³ Vgl. art. 241 Wetboek van Strafrecht en volgende.

De gehuwde weet zeker dat hij of zij door de ander wordt onderhouden, eventueel ook na de scheiding, dat de een van de ander zal erven, etc. Voor de ongehuwde zijn dit allemaal onzekere factoren. De gehuwde krijgt makkelijker een huis, de vrouw mag de naam van de man dragen, de kinderen heten naar de vader, de belastingdienst honoreert het gehuwd zijn met een goedkoper tarief inkomstenbelasting en successierechten, en ga zo maar door. Op het eerste gezicht zou men kunnen stellen dat het huwelijk discriminerend werkt voor al diegenen die het niet willen of kunnen sluiten. Mensen die dit zo voelen vinden dat het hoog tijd wordt het huwelijk af te schaffen of toch tenminste iets anders te creëren waarmee men dezelfde voordelen krijgt, zoals bijvoorbeeld een wettelijk erkend concubinaat of een homoseksueel 'huwelijk'. Naar mijn mening moet een zo uitstekend maatschappij-ordenende instelling⁴ als het huwelijk dat over de gehele wereld wordt erkend niet worden afgeschaft. Wie het wil sluiten moet de gelegenheid hebben dit te kunnen. Het afschaffen zou een zeer ernstige inbreuk zijn op eeuwenlang geldende normen en bovendien in strijd zijn met de vrijheid om elke overeenkomst aan te gaan die men wil. Alleen moet men zorgen dat er ook nog iets anders te sluiten valt dan het huwelijkscontract ter beveiliging van een relatie.

Iets nieuws creëren betekent automatisch discriminatie ten opzichte van diegenen die deze nieuwe rechtsband niet aan kunnen gaan. Gesteld dat er een wettelijk erkend concubinaat en een homoseksueel 'huwelijk' zou komen: wat moeten we dan met de drie zusters die al tien jaar een gemeenschappelijke huishouding voeren en met de dochter die haar hele leven heeft geofferd voor haar ziekelijke vader? Dergelijke relaties zouden toch minstens dezelfde voordelen moeten hebben als die andere! Indien men, zoals sommigen propageren, gaat eisen dat er 'liefde' of 'erotiek' ten grondslag moet liggen aan een wettelijk erkende relatie, dan gaat men verder dan bij het huwelijk, want daar is de vraag of men van elkaar houdt of niet slechts aan de orde bij het bewijzen van de duurzame ontwijking. Hoe men overigens zou willen aantonen dat er een liefdesrelatie bestaat tussen verschillende mensen is onduidelijk.

De oplossing voor de onderhavige problematiek dient volgens mij gezocht te worden in het volgende. Als men gebruik maakt van alle bestaande juridische mogelijkheden dan valt de genoemde discriminatie van de zogenaamde alternatieve relatie verschrikkelijk mee, of nog sterker, deze relatie is in sommige opzichten zelfs beter af. Nu zal het maatschappelijk nog wel wat moeilijkheden geven wanneer men de ouders moet uitleggen dat men in plaats van trouwen een naamloze vennootschap opricht, of dat men zojuist is toegetreden tot een coöperatieve vereniging, maar het kan voor sommigen de oplossing zijn. Aan

de hand van verschillende voordelen die aan het huwelijk verbonden zijn, zal ik proberen aan te tonen dat er geen reden is een nieuw instituut te creëren, zij het dat bepaalde incidentele wijzigingen van de huidige wet nodig zouden zijn om een volledige gelijkstelling te verkrijgen.

Alimentatie

Gehuwden zijn elkaar onderhoud verschuldigd, onder omstandigheden ook na het huwelijk. Iemand onderhouden staat iedere ongehuwde vrij, dus dit is op zichzelf geen probleem. Moeilijk wordt het indien de relatie eenzijdig worden beëindigd, hetzij door de dood, hetzij omdat één van de betrokkenen niet meer wil. Voor het huwelijk zijn deze twee situaties geregeld: men erft, de vrouw krijgt weduwe- en wezenpensioen van de overheid, de vrouw krijgt pensioen en na echtscheiding kan er alimentatie volgen. Niet-gehuwden kunnen dit alles ook regelen! Men kan (schriftelijk) overeenkomen dat de een de ander of men elkaar zal onderhouden, en dat betekent dat men zich in beginsel niet meer eenzijdig van deze plicht kan onttrekken. Men kan levensverzekeringen sluiten, iets wat fiscaal voordelig kan zijn.

Het is tegenwoordig slechts bij uitzondering mogelijk dat men iemand anders dan de wettige echtgenote kan laten genieten van het pensioen dat wordt uitgekeerd na overlijden, en wat dit betreft zou men kunnen pleiten voor een wetswijziging in die zin dat het bij pensioenen algemeen zo moet zijn dat wie de penningen ervoor betaalt, zelf mag uitmaken aan wie ze na overlijden moeten worden uitgekeerd.

Weduwerente wordt op het ogenblik niet uitgekeerd aan de vrouw die niet-gehuwd samenwoonde met de overledene, terwijl de ex-echtgenote er wel recht op heeft; dit laatste los van de vraag of zij recht op alimentatie had of niet.

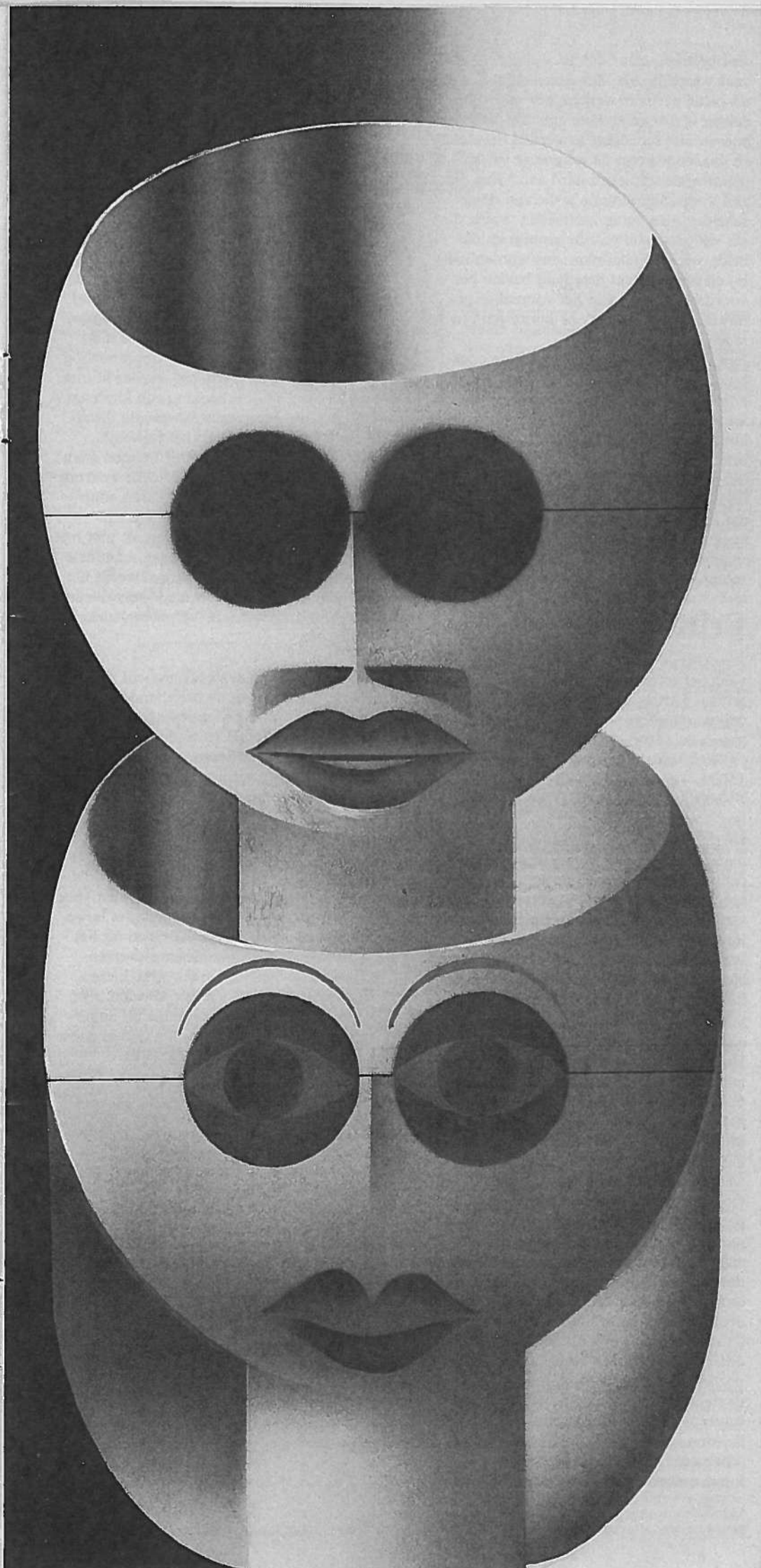
Deze discriminatie valt wel mee als men bedenkt dat ook de man die werd onderhouden uit de arbeid van zijn echtgenote geen recht heeft op pensioen na haar overlijden en ook geen cent van de overheid ontvangt. In dit geval staat de gehuwde man dus op één voet met de partner uit de alternatieve relatie.

Een aanpassing van de wet ten gunste van de ongehuwde zou dus tevens een aanpassing ten gunste van de gehuwde man moeten betekenen, wil men tenminste niet discrimineren.

Fiscus

Ongehuwden betalen meer belasting dan een gehuwde. Met dit systeem kan men het eens zijn of niet, zeker is dat het discriminerend werkt in de situatie dat de ongehuwde in feite een bepaalde relatie onderhoudt en hij de enige is met een inkomen. De kosten die hij of zij voor deze relatie maakt zijn (behalve in bepaalde familierelaties) niet (behalve in bepaalde familierelaties) niet aftrekbaar. Als een man een zaak heeft of er misschien een voor dat doel opricht, kan hij zijn 'vrouw' of 'vriend' of beide wel in dienst nemen en op deze wijze een voor-

⁴ Nader uitgewerkt in het rapport *Echtscheiding van de Humanistische Stichting Socrates*, Utrecht 1970.

deel behalen, maar dat zal wel niet al te vaak mogelijk zijn. Een ander punt is dat, als beide partners werken, het veel voordeliger is niet gehuwd te zijn. De inkomens hoeven niet bij elkaar te worden opgeteld en daardoor komt de progressie van ons belastingstelsel niet zo hard aan.⁵ Een fiscaal zeer voordelige situatie is die van de gescheiden man en de gescheiden vrouw die elk vijf jaar gehuwd zijn geweest en die beide werken: hun inkomens worden niet bij elkaar opgeteld terwijl zij beiden het voordeel genieten van het voordelige gehuwdentaxtarief. Dit is voor sommigen een reden om te scheiden!

Een wetswijziging in die zin dat de ongehuwde die een partner onderhoudt de kosten op de een of andere manier zou mogen aftrekken van de belasting zou kunnen worden voorgesteld. Laat men echter niet zo onvoorzichtig zijn om een dergelijke wetswijziging te koppelen aan een legaal instituut 'alternatieve relatie', want dat zou kunnen betekenen dat alle relaties waarbij beide partners werken plotseling ondervinden dat zij voor één totaal-inkomen worden aangeslagen.

Erfrecht

Als ernstige vorm van discriminatie wordt vaak het erfrecht genoemd. De echtgenoot erft tot f 250.000,— vrij van belasting terwijl de ongehuwde partner als hij of zij tussen de f 5000,— en f 10.000,— erft al f 1940,— moet afdragen over de eerste f 5000,— en daarboven 42% tot f 10.000,—. Daarna wordt het percentage nog hoger.

Hiertegen kan men zich op verschillende manieren wapenen. Men kan gemeenschappelijke bankrekeningen openen waardoor het niet meer mogelijk is om uit te maken wat van wie is; men kan gemeenschappelijke safeloketten huren; men kan elkaar schuldbekentenissen geven en na het overlijden van de één proberen aan te tonen dat de overledene nog een bepaald bedrag schuldig was. Dit alles zal men alleen wel aannemelijk moeten kunnen maken.

Heeft men samen onroerend goed dan kan men d.m.v. een zogenaamd verblijvingsbeding, bereiken dat de achterblijvende partner-medeëigenaar geheel gratis opvolgt in het aandeel van de overledene. Vele andere trucjes zijn mogelijk maar hiervoor wende men zich liever tot de notaris.

Ook om andere redenen zullen de alternatieve partners toch al naar de notaris moeten, namelijk om testamenten te maken. De enige manier immers om er voor te zorgen dat een niet-familieelid of echtgenoot iets erft is dit bij testament te bepalen. Een probleem kan hierbij zijn dat men kinderen en ouders (maar ook alleen hen) niet kan onterven. Zij hebben recht op een legitieme portie, d.w.z. een bepaald minimumdeel van de nalatenschap. Zo men wil kan men echter wel bewerkstellingen dat deze familieleden weinig met dit deel van de nalatenschap (dat ze zouden moeten opeisen) kunnen doen. Men kan namelijk bepalen

dat het vruchtgebruik van het vermogen naar de partner gaat, maar de berekeningen die hiervoor nodig zijn moeten ook hier aan de deskundige worden overgelaten.

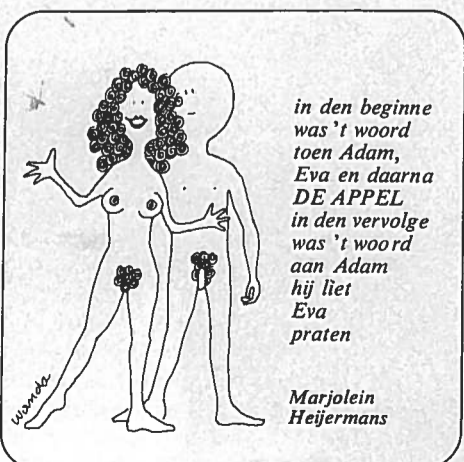
Kinderen

Kinderen uit een huwelijk geboren krijgen de naam van de vader. Kinderen buiten een huwelijk geboren dragen de naam van de moeder. Vindt men dit vervelend dan kan het kind erkend worden door een ongehuwde man. Iedere man kan elk kind dat niet tijdens huwelijk is geboren, erkennen, of hij nu de biologische vader is of niet. Hij kan zich ook altijd onderhoudsplichtig verklaren. Afgezien van het feit dat ik niet zonder meer vóór erkenning van kinderen ben, is er in dit opzicht dus weinig discriminatie ten opzichte van het huwelijk. Men zou nog eindeloos door kunnen gaan met het noemen van voorbeelden: waarom mogen ongehuwden geen kinderen adopteren, waarom mag meneer X die zijn Tsjechische vriendje Y onderhoudt niet met hem 'trouwen' zodat die jongen tenminste Nederlander wordt, en waarom wordt het vriendinnetje niet geacht mede-verzekerde te zijn bij haar vrienden (verplichte) ziekenfonds, etc.

Het antwoord moet steeds gezocht worden in een wijziging van de betreffende wet zelf, dus in casu van de adoptiewetgeving, van de regels betreffende vreemdelingen en van die inzake ziekenfondsen.

Een nieuw instituut is niet nodig; er zijn er al zoveel, van huwelijk tot naamloze vennootschap. Alles is in beginsel mogelijk, en daar waar men een achterstelling aantreft is ook vaak weer een bepaald voordeel te bespeuren.

Als men er maar vanuit gaat dat men voor het gebruik van elkaars lichaam het huwelijk niet nodig heeft dan kan men uit het brede scala van samenwerkingsovereenkomsten de meest aantrekkelijke kiezen. Voor sommigen zal dat het huwelijk zijn, voor anderen de overeenkomst bij de notaris en voor weer anderen de onderhandse akte die bepaalt wat van wie is.

in den beginne was 't woord toen Adam, Eva en daarna DE APPEL in den vervolge was 't woord aan Adam hij liet Eva praten

Marjolein Heijermans

Het nog niet verouderde ritueel

'Mannen moeten niet alleen de B-aspecten van vrouwen zien, maar vrouwen moeten zelf afen toe hun eigen B-aspecten voelen, dat wil zeggen, ze moeten zich op bepaalde ogenblikken als priesteressen voelen, symbolische gevoelens hebben als ze de baby de borst geven of de gewonde soldaat verplegen of brood bakken.' Nu er in Nederland plotseling een hausse is ontstaan met betrekking tot het werk van de Amerikaanse psycholoog Abraham H. Maslow is het niet zonder belang erop te wijzen, dat er voor de vrouw weinig reden is om bij de vertaalde publikaties te juichen. Leminscaat/Rotterdam geeft in 1972 drie boeken van en over Maslow in vertaling uit, in een serie *Menselijke mogelijkheden*, onder redactie van Prof. Dr. H. C. J. Duijker; een serie die tot onderwerp heeft 'de mogelijk-

wordt geschoven. Zijn eersteling was een 'klein, geheimzinnig ding' en hij was er 'diep van onder de indruk' en daarom was hij ineens geen behaviourist meer. Het kan best zijn, maar ik vind het argument wat mager.

Het woord *gezondheid* ligt hem in de mond bestorven, ik kom daar nog op terug, en is ook de verklaring voor zijn nieuwe term *eupsychisch*, dat zoveel betekent als: op weg zijn naar psychologische gezondheid en het heeft te maken met 'de cultuur die duizenden zichzelf verwezenlijkende individuen zouden voortbrengen op een beschut eiland, waar ze niet gestoord zouden worden.'

Gestoord door wie en door wat? Door elkaar, dat spreekt vanzelf. Dan zou blijken dat ze veel minder door hun instincten geleid worden dan Freud aannam en veel minder door hun omgeving geconditioneerd dan Watson geloofde. Maslow bestudeerde derhalve niet de gemiddelde mens en niet de zieke, hij gaat uit van buitengewoon gezonde rijpe mensen, want dat zijn degenen die zichzelf actualiseren en verwezenlijken.

Heb je die gezonde zelfvervullers eenmaal gesignaleerd dan weet je meteen hoe de mens zijn kán en is het alleen nog een kwestie van opvoeden om ze allemaal zo te krijgen. Ze zijn rijp, de 'gezonde mens is zelfzuchtig op een gezonde manier' (niets over eventuele projectie, verschuiving, vlucht, om toch nog maar even bij Freud te rade te gaan), ze zijn psychisch gezond, hebben gezond respect voor zichzelf hebben een gezond verlangen naar privacy en het zijn *superieure* mensen. Van de minste daarvan zou Jung al gezegd hebben: 'Kurz, ein hoffnungsloses Wesen'!

De norm voor wat gezond is geeft Maslow niet, hij beschrijft slechts hem welgevallige personen, - 28 welteverstaan, en daar zijn 4 vrouwen bij. Vier gezonde vrouwen op de achtentwintig menselijke wezens, we mogen wel zeggen dat dat niet gek is, rekening houdend met het feit dat Maslow weinig voor statistieken voelt. Maslow is trouwens helemaal een echt voeler, want Abraham, de schurk, de dode stoutert, totaalfilosofoeft *waarden*, in de opvoeding, in de leerprocessen. Niet dat er iets tegen waarden is, er zit echter levensgevaar in het uitgangspunt van degene die de waarden opstelt; een mespuntje Freud en een drup Watson zouden dat gevaar hebben kunnen verminderen, want zegt Maslow zelf: 'De wetenschap moet omschreven worden als het zoeken naar waarheid, inzicht en begrip; en dat zoeken kan niet beperkt blijven tot degenen die op een uiterst gespecialiseerd en hoog niveau werken', en dan moeten we dus toch weer nagaan waar onze waarden van stammen. Maslow heeft zijn waarden van zichzelf. Hier komen ze. De zelfactualiserende mens met zijn groei-behoefte is zijn ene stokpaardje, de topervaring als religieus bindmiddel voor het

Nel Noordzij

heden tot zelfontplooiing van de hedendaagse mens'. Van die mogelijkheden blijft wat Maslow betreft voor de vrouw geen spaan heel, dat om te beginnen.

Abraham H. Maslow, die in 1970 stierf, was hoogleraar in de psychologie aan de Brandeis-universiteit en voorzitter van de American Psychological Association. Hij ontwikkelde een theorie van de menselijke motivatie, die betrekking heeft op elk aspect van het menselijk gedrag, tegenover zowel Freuds instinct-theorie en psychoanalyse, als het behaviourisme van Watson. Hij noemde zijn nieuwe samenvatting de *Third Force Psychology*. Weliswaar was hij de grondlegger hiervan maar aan deze 'nieuwe kijk op de wereld' werkten talloze andere kopstukken mee, die zich inzetten om een nieuwe filosofie van wetenschap, van religie, van psychotherapie, van politiek, van economie en vooral van opvoeding te ontwikkelen, en dat moet dan uitmonden in een totaliteitsfilosofie. Het is merkwaardig dat Maslow het ineens zo goed doet in deze tijd van vernieuwingen terwijl hij, wat zijn ideeën betreft, zijn voornaam alle eer aandoet zowel ten aanzien van de mosterd als ten aanzien van de ouderdom. Slordig bekeken, maar dat is ruimschoots voldoende, verwijt hij Freud het 'instinctivisme' en Watson het 'morele en culturele relativisme', met welke gegevens hij dan toch rekening houdt, om ze te sauzen met een, wat ik dan maar noem aartsvaderlijk 'dierbarisme'. Gevoelige, persoonlijke betrokkenheid is geen schande en kan soms in de wetenschap welkom zijn, maar een uitspraak als: 'Volgens mij kan je geen behaviourist meer zijn, zodra je een kind hebt', is van het soort emotionaliteit dat gewoonlijk laatdunkend vrouwen in de schoenen

⁵ Inmiddels is een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van deze situatie.

onderlinge sjagrijn der georganiseerde godsdiensten het andere. Verder onderscheidt hij B (= gewijde) en D (= profane) aspecten aan mensen. De A-aspecten steken ergens in het religieuze. Duidelijk (?) is dat de B-waarden, en Maslow noemt het een vondst van zichzelf, de intrinsieke waarden van het Zijn zijn (benne) en dat D... enfin, het hele alfabet, en dan nog eens van A tot en met I in Aanhangsels van blz. 61 tot en met 98 in zijn boek *Religie en Topervaring* dat tot blz. 111 gaat. Aanhangsel I, getiteld *Een voorbeeld van B-analyse*, brengt vrouwen om zeep op een zo piepend hoog orgeltoontje, dat iedere vrouw doet snakken naar een onversneden, directe verkrachting voor als-het-dan-toch-moet.

Na de vrouw gezien te hebben onder het 'gezichtspunt der eeuwigheid' als 'godin, priesteres, sibylle, als moeder aarde, als de eeuwig vloeiende borsten', als 'de baarmoeder waaruit het leven komt, en als degene die leven schenkt, die leven schept', (dit is natuurlijk het B-aspect), - kan de vrouw anderzijds gezien worden in haar D-aspect, en dat is niet mis. Als D is zij 'in de wereld van tekortkomingen, zorgen, rekeningen, spanningen, oorlogen, angsten en pijn, eerder profaan dan gewijd, eerder kortstondig dan eeuwig, eerder beperkt dan oneindig, enzovoort. Hier zien wij in vrouwen wat evenzeer waar is: ze kunnen krenge zijn, egoïstisch, leeghoofdig, dom, dwaas, kattig, platvloers, vervelend, gemeen en hoerachtig.'

Ik uiteraard rap naar het D-aspect van mannen gekeken.

Vooreerst wordt door Maslow meegedeeld dat de vrouw 'telkens ontsteld' is ten opzichte van dat mannen D-aspect, maar dan blijkt de man toch slechts 'fouten te hebben' 'naar het toilet te gaan' en 'niet volmaakt' te zijn. En dat is eerlijk waar alles. Het blijkt dat de vrouw in haar D 'stinkt', de man doet dat nimmer. Of misschien doet hij het wel, maar Maslow heeft het in ieder geval niet gesignaleerd.

Volgende citaat: 'Nu is het een feit dat iedere vrouw, speciaal door het scherpziende oog, door de gevoelige man, door de meer esthetische man, door de meer intelligente man, door de meer gezonde man, op een B-wijze, met B-kennen kan worden gezien, hoe afschuwelijk of vuil of lelijk of krenge, of hoezeer een prostituée of een psychopaat' (kijk, hoe waarden krom kunnen doordreinen, - zelfs de vertaler Maurits Mok heeft niet gemerkt dat er psychopate had moeten staan), 'of een geldwolf of een weerzinwekkende moordenares of een heks ze ook mag zijn. Het is een feit dat ze zich op sommige ogenblikken plotseling in haar godinachtige aspect zal vertonen, vooral wanneer ze die biologische functies vervult die mannen als fundamenteel vrouwelijk zien: (komt ie hoor!) zogen, voeden, baren, kinderen verzorgen, de baby wassen, mooi zijn, seksueel prikkelend zijn enzovoorts. Alleen een sterk in zijn ontwikkeling beknotte, onuitgegroeide man zou deze dingen nooit zien.'

Als u dit nu zelf leest, doe dat maar, blz. 103, - ik vind dat *enzovoorts* nog het meest benauwende. Het is trouwens precies waar we wel af zouden willen: van die niet sterk in hun door Maslow opgevoede ontwikkeling beknotte, uitgegroeide mannen, want dan zien ze er zo uit, - B-aspect van de man: 'God de Vader, almachtig, degene die de wereld heeft geschapen, die regeert over de wereld der dingen, de buitenwereld, de wereld der natuur, die haar verandert, be-

dwingt en verovert. Het manlijk wezen als vaderimago is sterk en bekwaam, onbevreesd, edel, zuiver, niet platvloers, niet klein, een beschermer van de zwakken, de onschuldigen, kinderen, wezen en weduwen, de jager en bringer van voedsel enzovoort, enzovoorts.'

Eén van de enzovoorten is dat vrouwen zonder man 'diep ongelukkig' zijn en dat de man moet worden gezien in de 'ontzagwekkende wijze, waarop hij bereidwillig de verantwoordelijkheid voor het onderhouden van zijn gezin op zijn schouders neemt; ook dit kan op een B-wijze, als een oude en heilige handeling worden gezien. De juiste soort opvoeding kan vrouwen metterdaad helpen oog te krijgen voor deze fundamentele, symbolische, archaïsche, rituele en ceremoniële aspecten van hun man, en de man ook min of meer vrome of heilige verrukking doen voelen, wanneer hij het oude ritueel bedrijft, zijn vrouw seksueel binnen te dringen, of voedsel van haar aan te nemen of zich vrijelijk door hem te laten uitkleden of vervuld te zijn van gevoelens van ontzag, vroomheid en eerbied, wanneer hij het ziekenhuis binnengaat waar zij juist een kind ter wereld heeft gebracht, of misschien zelfs bij de ceremonie van de menstruatie.'

De menstruatie is geen 'smerig voorval of een vloek', al staat het er zo nog even, maar in het B-domein 'een heilige ceremonie', en we hoeven geen Germaine Greer¹ te heten om van al die symbolische, rituele en ceremoniële babbels in verkild lachen uit te barsten.

Liefde is voor Maslow in het B-aspect bij mannen expansie, maar bij vrouwen is liefde als expansie een D-aspect, dus hoererij. Laatste zinnetje: 'Wij geven hem daardoor (door het feit, dat hij een 'heilig ding, een scepter' draagt) een opperst, onaantastbaar zelfrespect, louter krachtens het feit dat hij mannelijk is, een man met een penis en testikels die bij gelegenheid de vrouw moeten imponeren en de man zelf evenzeer'. Dat is, al zal het Maslows bedoeling niet geweest zijn, volstrekt gelijk aan wat de uitvinder van de penisnijd, Freud, beweert. Maar de laatste projekteert zijn imponeer-behoefte (en nauwelijke 'bij gelegenheid') in ieder geval geraffineerd in een veronderstelde jalouzie bij de vrouw, terwijl Maslow dwingerig en unverfroren van *moeten* spreekt.

Maslow, omdat hij de enige niet is die zo 'creatief' denkt en zo vervuld is van de (eigen aartsvaderlijke) zelfvervulling en omdat al dit moois, zij het minder naïef gepresenteerd, gemeengoed is, heeft overduidelijk gemaakt waarom zoveel vrouwen, als zij de baby niet de borst geven, de gewonde soldaat niet verplegen en geen brood bakken, het oude ritueel vaak niet overleven. Daar helpen geen gemoeten symbolische gevoelens aan. Maar het is toch in 1972 dat dergelijke slodders van boeken als nieuw ter consumptie worden aangeboden.

1) Greer

¹) Germaine Greer. De vrouw als eunuch.

een kritiese feministe

AM: Dus U bent een radicaal feministe?

EP: Reken maar. Hoezo overigens?

AM: Nou, kijkt U maar op de omslag van dit tijdschrift.

EP: O ja. Maar dat zegt natuurlijk niet veel.

AM: Waarom niet?

EP: Omdat het van alles kan betekenen. Het zegt eigenlijk niet te weinig, maar juist veel te veel. Zo'n woord als radicaal, dat betekent grondig, bij de wortel. Dat vind ik best, maar het betekent helaas ook nog allerlei andere dingen.

AM: Wat bijvoorbeeld?

EP: Radicaal, dat is tegenwoordig een modewoord uit Amerika. Linkse jongeren noemen zich daar radicals en dat is hiernaartoe overgewaaid, zoals alles. Als Amerika ontdekt dat het buikpijn heeft dan zeggen ze hier au. Werkelijk dan gaat heel Europa op diët. En een probleem dat in Amerika niet in de mode is, daar interesseert zich hier ook bijna niemand voor. Daar krijg je hier geen activist voor de straat op.

AM: U hebt het dus niet zo op het woord radicaal.

EP: Jawel, maar het heeft te veel ongewenste associaties. Voor mij in elk geval. Dan kan je beter een ander woord gebruiken. In Amerika heeft radical bovendien een onoprechte klank. De mensen bedoelen socialistisch of links, maar dat durven ze niet te zeggen, en daarom maken ze er radical van. Het is zoiets als bejaarde, of homofiel, waarvan Gerard van het Reve opmerkte dat het net klinkt als wanneer mensen Israëlïet zeggen als ze Jood bedoelen. Nee, een echte radicaal-feministe, dat is iemand als Valerie Solanas, die alle mannen aan mootjes wilde snijden.

AM: De Society for Cutting Up Men.

EP: Die bedoel ik.

AM: En U deelt haar doelstellingen?

EP: Nou, nee. Ik zie de mannen nog maar liever heel. Maar toch heeft Valerie Solanas iets geniaals. Gek maar geniaal. De consequentie van haar redeneringen is onweerstaanbaar. Zij maakt geen enkel compromis. Wat het eigenlijk betekent is: macht wordt nooit cadeau gegeven; macht moet worden veroverd. Dat boekje van haar* is

geweldig. Woest, krankzinnig, en prachtig geschreven. Want dat is ook helaas een van de ongewenste associaties van het woord radicaal.

AM: Wat bedoelt U?

EP: Die associatie met slecht geschreven doctrinair proza. Zodra je dat woord radicaal tegenkomt weet je al hoe laat het is. Radicaal is hier een ander woord geworden voor rechtzinnig, het dient als een brevet van rechtzinnigheid. Een soort vlag van herkenning, bedoeld voor de geloofsgenoten om zich onder te verzamelen. Het betekent: kijk, hier heerst de orthodoxie. Hier loopt niemand gevaar om gehinderd te worden door afwijkende opvattingen. Iets van: er zijn geen andersdenkenden onder ons.

AM: Bent U nu niet een beetje al te critisch?

EP: Dat is het! Ik ben geen radicaal-feministe maar een kritische feministe! Critisch, geschreven: k.r.i.t.i.e.s.

Ethel Portnoy
geïnterviewd
door
Angélique Merguez

Schrijft U maar op, een kritiese feministe.

AM: ...een kritiese feministe, ik heb het opgeschreven.

EP: Mooi. Nog zo'n woord dat van zijn betekenis is los... losgezongen; ook heel geschikt voor op de omslag van een tijdschrift.

AM: Maar wat had U er dan op willen hebben?

EP: Ik weet het ook niet. Maar ik zou wel geprobeerd hebben om iets anders te vinden, iets wat hetzelfde betekent zonder al die droefgeestige associaties. Een beetje speler ook. Fanatiek feministisch maandblad of zoiets. Het gevaar is toch al dat je met een publicatie als deze alleen maar de mensen bereikt die het al met je eens zijn, het gevaar van prêcher aux convertis... het is eigenlijk opvallend dat mensen in actiegroepen en zo, zo weinig belangstelling hebben voor de problemen verbonden aan het overtuigen van anderen. Het is alsof ze alleen maar het bewijs proberen te leveren van hun eigen zuiverheid in de leer. Het interesseert ze geen klap hoe de boodschap overkomt bij degene die er anders over denkt. Dat is voor hen

au fond niet iemand die overtuigd moet worden, maar meer iemand die tot zwijgen moet worden gebracht. Daarom blijven zulke actiegroepen altijd een onderonsje van sectariërs.

AM: Maar U zei toch zelf net dat macht nooit cadeau wordt gegeven, en alleen maar kan worden veroverd? Dan hoef je van overreding dus niets te verwachten.

EP: Maar niet iedereen die er anders over denkt heeft toch de macht? In ons geval gaat het zelfs om degenen die geen enkele macht hebben, namelijk de vrouwen. Die moeten toch overgehaald worden, niet tot zwijgen gebracht. Het gaat niet om tegenstanders maar om potentiële medestanders. Ook onder de mannen zijn die er trouwens. Je hebt er zelfs die adverteren in de krant.

AM: In de krant?

EP: Ja, die advertenties in de kennismakingsrubriek. Zo van: Jongeman zoekt kennismaking met Dolle Mina. Brieven met foto onder nummer zoveel.

AM: O ja die. Denkt U dat het feministen zijn, die zulke annonces zetten?

EP: Nee, dat denk ik helemaal niet. Ik was alleen maar sarcastisch.

AM: U zou dus niet schrijven op zo'n advertentie.

EP: In geen honderd jaar.

AM: Wat zouden het voor mannen zijn, die zulke annonces plaatsen?

EP: Ik denk gefrustreerde mannen.

AM: Is dat zo verkeerd? Mannen mogen toch wel gefrustreerd zijn?

EP: Jawel, maar degenen die denken dat ze meer kans maken bij feministische vrouwen, dat zijn degenen, die denken dat feministische vrouwen ook gefrustreerd zijn. Ze denken dat vrouwen feminist worden uit frustratie, en die gedachte is nou juist het kenmerk van mannelijk superioriteitsgevoel.

AM: Maar het zou toch ook kunnen dat zo iemand alleen maar een relatie zoekt met een geëmancipeerde vrouw een relatie op voet van gelijkheid?

EP: Nee, want zo iemand zou zelf in de eerste plaats ook gedacht hebben aan wat ik daarnet zei.

AM: Wat kan zo iemand dan beginnen?

EP: Niet veel, dat moet ik toegeven. Maar zo staan de zaken op het ogenblik nu eenmaal. Hij zal iets origineels moeten bedenken, iets waaruit blijkt dat hij de situatie doorheeft en er gevoelig voor is, zodat dat bij mij weer een verborgen snaar aanraakt.

AM: Maar wat dan?

EP: Weet ik veel. Voor mijn part schrijft hij: Let us share an impossible love. Dat is nog toepasselijk ook.

**Valerie Solonas, SCUM Manifesto. With a Commentary by Paul Krassner. The Olympia Press Inc. New York, 1968.*

Inhoud

pag 1

Waar zijn de vrouwelijke genieën?
door Joke Kool-Smit

pag 6

Een pen gedoopt in penislijd
door Annie M. G. Schmidt

pag 8

Om ook te lezen

pag 9

Aan Opzij

pag 14

Zijkrant

pag 17

Het wettelijk gebruik van elkaars lichaam
door Alexander Komen

pag 21

Het nog niet verouderde ritueel
door Nel Noordzij

pag 23

Een kritische feministe
interview met Ethel Portnoy

Joke Kool-Smit

is mede-oprichtster van M(an) V(rouw) M(aatschappij), oud-gemeenteraadslid van Amsterdam voor de PvdA en auteur van 'he zus, ze houden ons eronder', een bij Bruna verschenen Zwart Beertje, dat op bldz. 8 wordt besproken.

Annie M. G. Schmidt

was bibliothecaresse, later journaliste, en is schrijfster van vele kinderboeken, theater-, televisie- en radio-teksten.

Alexander Komen

studeerde rechten aan de Universiteit van Amsterdam, hij promoveerde op een proefschrift getiteld 'De bescherming van werken van letterkunde, wetenschap of kunst en van merken'. Hij is als wetenschappelijk medewerker aan eerder genoemde universiteit verbonden. Hij zat in de commissie 'echtscheiding' van de Humanistische Stichting Socrates en maakte op verzoek van het C.O.C. een studie (met anderen) van de 'alternatieve relatie'.

Ethel Portnoy

is getrouwd en heeft twee kinderen. Zij studeerde Engels aan de universiteit van Wisconsin en culturele antropologie aan de Sorbonne, en werkte gedurende tien jaar in Unesco.

Zij publiceerde een bundel korte verhalen, getiteld 'Steen en been'; proza en journalistiek in diverse tijdschriften en periodieken.

Nel Noordzij

Het verschil tussen de sexen in het schaakspel is opmerkelijk groot, maar naar mijn mening niet groter dan op enig ander gebied van culturele werkzaamheid.

Vrouwen kunnen niet schaken, maar ze kunnen ook niet schilderen, niet schrijven, niet filosoferen en in feite is er eigenlijk nooit iets door een vrouw gedacht of gemaakt, wat de moeite van het kennismaken waard was. Het ligt dus niet aan het schaken, laten we wel wezen.

Hoe het dan wel komt?

In de allereerste plaats natuurlijk omdat vrouwen veel dommer zijn dan mannen. En daarom is een vrouw geheel niet in staat om zichzelf te amuseren.

De nuttige arbeid, vooral in zijn alledaagse aspect is het gebied waar de vrouw thuis is.

Haar culturele deelname zal daarom altijd sterk ideologisch gefundeerd zijn. Geef een vrouw een idee en ze staat haar mannetje! Zoals dat ook onlangs weer bleek - ik noem maar een enkel voorbeeld - bij die machtige actie van de „Rode Vrouwen” tegen discriminerende STER-reclames. Eens te meer werd hier bewezen dat de vrouw niet voor de man hoeft onder te doen als het om werkelijk belangrijke dingen gaat. Zeg de vrouw wat ze doen moet en ze zal tot het uiterste gaan om je wensen te verwezenlijken. De man van wie de gedachte afkomstig was, staat het huilen nader dan het lachen als hij ziet wat zij aanricht, maar juist daaruit blijkt de volstrekte gelijkwaardigheid der sexen. Geen gedachte is zo groot of een vrouw kan hem tot onzin maken.

J. H. Donner, internationaal schaak groot-meester in Het Parool.

vegter.

uit: 'Niet doen, kleine man' van Jaap Vegter, nsvh, Den Haag, f 6,50